

Kasper Lumijärvi

**SUDEN TOIMIJUUDET SARAH HALLIN *THE
WOLF BORDER* -ROMAANISSA**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2023

TIIVISTELMÄ

Kasper Lumijärvi: Suden toimijuudet Sarah Hallin *The Wolf Border* -romaanissa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kirjallisuustiede
Kesäkuu 2023

Tutkin pro gradu -tutkielmassani suden toimijuutta Sarah Hallin romaanissa *The Wolf Border* (2015). Tutkielmani tarkastelee, minkälaisia susikuvia ja -toimijuuksia romaanissa on. Kysyn, tekevätkö teoksessa kuvatut sudet toimijuuden tekoja ja representoidaanko romaanissa susiyksilöitä vai eläinlajeja laajemmin ja geneerisemmin. Hypoteesini on, että eläintieteilijäpäähahmosta ja luontokeskeisestä otteestaan huolimatta teos ei pääse irtautumaan ihmiskeskeisestä kuvauksesta. Tutkimukseni tavoitteena on pureutua ei-inhimilliseen toimijuuteen fiktiossa ja tuoda esiin kuvauksia muiden kuin ihmisten toimijuudesta

Tutkimusaineistonani on yksittäinen kaunokirjallinen teos ja erityisesti sen susikuvaukset. Teoksessa brittiläinen eläintieteilijä palaa kotimaahansa johtaakseen paikallisen aatelispolitiikan kunnianhimoista susihanketta. Hankkeessa luodaan suuri, noin yhden keskimääräisen susilauman reviirin kokoinen järeästi aidattu alue, johon tuodaan ihmisen julmuudelta pelastetut susiyksilöt, uros ja naaras. Tähän keinotekoiseen villin saarekkeeseen muodostuu susilauma, kun susipari lisääntyy.

Tukeudun ekokriittisiin, erityisesti materiaalisen ekokriittikin teorioihin, uusiin materialismeihin ja posthumanismiin. Luen teosta näiden teorioiden kanssa, ja pysähdyn avainkohdissa tarkastelemaan teoksessa esiintyviä toimijuuksia toimijaverkkoteorian avulla vaikutuksia ja vaikuttumisia seuraamalla.

Teos sisältää monimuotoisia ja -merkityksisiä kuvauksia ei-inhimillisestä toimijuudesta. Tämän vuoksi *The Wolf Border* on erityisen kiinnostava tutkimuskohde: romaanissa ihmis- ja susihahmot saavat muuttuvia toimijuuksia, eivätkä hahmojen roolit ole ennalta annettuja. Teoksen sudet ovat pääosin melko todennäköisiä eläinlajinsa edustajia, mutta he toimivat välillä myös uniikeilla tavoilla. Toisaalta teoksessa suden piirteitä lainataan ihmisten ylle, ja susista kerrotaan tyypistävillä ihmiskeskeisillä diskursseilla. Susien mielenliikkeitä ei juurikaan valoteta, ja tämä osa jääkin kerronnallistamattoman materian piiriin.

Avainsanat: toimijuus, ei-inhimillinen, *The Wolf Border*

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

1 Johdanto.....	1
1.1 Ei-inhimillinen toimijuus ekokritiikissä ja posthumanismissa.....	6
1.2 Verkostomainen toimijuus ja tilallisuus.....	11
1.3 Tutkielman eteneminen.....	14
2 Susi riippumattomana toimijana.....	16
3 Susien ja ihmisten yhdessä muotoutuva toimijuus.....	29
4 Tilallisuus ja aineellisen suden toimijuus.....	48
5 Yhteiskunta, valta ja suden toimijuus.....	55
6 Johtopäätökset.....	64
Lähteet.....	67

1 Johdanto

Sometimes a country just needs to be presented with the fact of an animal, not the myth. (Hall 2015, 35)

Kirjallisuuden- ja taiteentutkimuksessa eläimiin suhtaudutaan usein vieläkin metaforina ja symboleina. Taide ja kulttuuriset tekstit itsessään ovat käyttäneet eläimiä lähinnä välineinä ihmiskeskeisissä diskursseissaan. Eläinten on nähty kantavan allegorisia inhimillisen todellisuuden merkityksiä, eikä eläinten toimijuutta, yksilöllisyyttä, intentioita tai pyrkimystä esimerkiksi oman edun tavoitteluun ole juuri huomioitu. Päähenkilönä tai muuten merkittävässä osassa ei-inhimillisiä eläimiä on toki nähty taiteessa pitkään, joskin useimmiten kuriositeetinkaltaisesti, eikä ei-inhimillisen eläimen sisäinen maailma, päätöksenteon prosessit, kommunikaatio, sosiaalisuus tai luonteenpiirteet ole piirtyneet esiin. Kysymys on useimmiten näissäkin tapauksissa ollut ei-inhimillisestä eläimestä narratiivisena elementtinä; kuin lavasteet ne on otettu käyttöön mielikuvitettaessa vaikkapa ”suuria taisteluita” hyvän ja pahan, ihmisen ja eläimen, villin ja kesytetyn ja ”meidän” ja ”muiden” välillä.

Viimeisimpien vuosikymmenten aikana inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden vuorovaikutuksen ja ei-inhimillisten toimijoiden tutkiminen on saanut osakseen monitieteellistä kiinnostusta. Suomenkielinen käsitteistö on vielä hieman vakiintumatonta, mutta esimerkiksi yhteiskunnallinen tai kulttuurinen eläintutkimus (Ilomäki & Lauhakangas 2002), ihmisen ja ei-ihmisen vuorovaikutus, uusmaterialismi, materiaallinen ekokritiikki (Raipola 2015) ja posthumanistinen tutkimus (Lummaa et al. 2016) ovat yleistymisellään osoittamassa huomion heräämistä. Suuri osa alan tutkimuksesta käsittelee ihmisen ja erilaisten tuotantoeläinten suhteita, ja luonnonvaraisia ei-inhimillisiä eläimiäkin tarkastellessa näkökulma on edelleen kovin ihmiskeskeinen: kuinka ihminen voi suojella uhanalaista eläinlajeja tai parantaa eläinten hyvinvointia, tai kuinka eläimen, vaikkapa liito-oravan, asuinpaikkavalinnat vaikuttavat ihmisyyhteisöjen poliittisiin päätöksiin? Nämä ovat totta kai erittäin tärkeitä kysymyksiä, mutta niissä ollaan auttamatta kahliuduttu näkökulmiin, joissa ilmiöitä tarkastellaan, selitetään ja pyritään ymmärtämään inhimillisen subjektin ankkuroimana. Mutta kuinka saataisiin ei-inhimillisen eläimen ääni kuuluviin ja sen toimijuus etualalle?

Etenkin niin sanotusti kehittyneissä maissa asuvien nykyihmisten suhde muihin eläinlajeihin on ristiriitainen. Yhä suurempi osa ihmiskunnan ravinnosta tehotuotetaan olosuhteissa, joissa eläinten hyvinvointi on alisteisessa suhteessa taloudelliseen tuottavuuteen. Toisaalta ihmiskunnalla on enemmän lemmikkieläimiä kuin koskaan aiemmin, pelkästään koiria laskettiin olleen viime vuosikymmenellä globaalisti jo arviolta yli puoli miljardia (Coren 2012). Samalla villien eläinlajien lukumäärä vähenee ja lajien pientä vähemmistöä lukuun ottamatta populaatiot kutistuvat. Erityisesti villien eläinlajien populaatioiden pieneneminen on huolestuttava kehityssuunta. Ihmisten, lemmikkieläinten ja erilaisten tuotantoeläinten yhteenlaskettu massa kasvaa suhteessa luonnonvaraisten nisäkkäiden yhteenlaskettuun massaan (Isomäki 2021). Villit eläinkannat ja ihmisen levittäytyminen synnyttävät jatkuvasti eriasteisia konflikteja paikallisesti esimerkiksi suurpetojen aiheuttamien tuotantoeläintappioiden ja jopa globaalisti vaikkapa ei-inhimillisten ja inhimillisten eläinten välillä siirtyvien virusten vuoksi. Villien ja luonnonvaraisten eläinpopulaatioiden vähentyminen ja kutistuminen vaikuttaa myös useimpien alkuperäiskansojen elinkeinoihin ja -mahdollisuuksiin. Esimerkiksi energia- ja logistiikka-infrastruktuurin pystytys jokien patoamisineen ja liikenneverkostojen rakentamisineen tuhoaa ja on tuhonnut vaeltavia eläinkantoja, joiden olemassaolosta monet alkuperäiskansat ovat olleet riippuvaisia (Norgaard & Reed 2010). Monilla alkuperäiskansoilla on uhanalaista tietoa luonnonvaraisten eläinten toiminnasta ja yksilöllisyydestä, kuten Barry Lopezin *Of Wolves and Men* -teos (1978) osoittaa.

Kulttuuriset tekstit toimivat usein kontaktina, jonka länsimainen inhimillinen olento saa ei-inhimilliseen; harva meistä on nähnyt omin silmin jääkarhua tai paratisilintua, mutta vastavasti hyvin harvalukuinen on se joukko, joka ei ole nähnyt näitä ei-inhimillisiä eläimiä television luontodokumenteissa – tietysti inhimillisen kertojan selostamana, käsikirjoittajan konstruoimana, ohjaajan esille panemana ja muun tuotantotiimin kiillottamana! Taide toimii myös yhteiskunnallisen keskustelun edelläkävijänä, ja siksi olen erityisen kiinnostunut taiteen eläinten kuvista. Kirjallisuustieteessä ei-ihmiskeskeisyyteen pyrkivä tutkimus on vielä melko vähäistä, joskin nopeasti lisääntymässä. Käsittelytavan harvinaisuus on kaksiteräinen miekka:

aiemman, sopivan tutkimuksen vähäisyys aiheuttaa haasteita teoreettisen kehyksen rakentamisessa, mutta kertoo myös tutkimuksen tarpeesta.

Sarah Hallin vuonna 2015 julkaistu *The Wolf Border* -romaani osallistuu inhimillisen ja ei-inhimillisen välisen suhteen uudelleenmäärittelyyn pääosin ekosentrisellä näkökulmallaan. Teoksessa brittiläinen eläintieteilijä luopuu työstään yhdysvaltalaisessa susientutkimushankkeessa ja palaa kotimaahansa johtakseen paikallisen aatelispoliitikon kunnianhimoista susihanketta. Hankkeessa luodaan suuri, noin yhden keskimääräisen eurooppalaisen susilauman reviirin kokoinen aidattu alue, johon tuodaan ihmisen julmuudelta pelastetut susiyksilöt, uros ja naaras. Tähän keinotekoiseen villin saarekkeeseen muodostuu susilauma, kun susipari lisääntyy. Aatelismiehen salattu tarkoitus on kuitenkin toinen: kun jälkeläiset ovat riittävän vahvoja, vapautetaan koko lauma Pohjois-Englannin maaseudulle vastoin eläintieteilijän ennakkotietoa. Brittein saarten viimeinen villi susi tapettiin satoja vuosia sitten, joten kyseessä on suurpedon omavaltainen palautus. Lauma lähtee ”luonnollisen rytmin” johdattamana pohjoiseen, kohti Skotlantia. Teoksen vaihtoehtoisessa historiassa Skotlanti on juuri itsenäistynyt Isosta Britannia, ja susihankkeen puuhamies on silotellut susilauman tietä kohti Skotlannin lajille sopivaksi kuvattuja syrjäseutuja.

Sarah Hall on Luoteis-Englannin Cumbriassa asuva kuusi romaania ja neljä novellikokoelmaa julkaissut kirjailija. Hänen tuotantonsa on saanut viime vuosina osakseen paitsi yleisön kiinnostusta ja arvostusta, myös akateemista mielenkiintoa. Vuonna 2018 järjestettiin Leuvenin katolisessa yliopistossa Belgiassa kaksipäiväinen kansainvälinen konferenssi (KU Leuven 2020) hänen teoksistaan, ja tämän pohjalta julkaistiin vuonna 2022 esseekokoelma *Sarah Hall: Critical essays*. Kokoelmassa käsitellään Hallin tuotantoa esimerkiksi ihmisen ja ei-inhimillisen suhteen, maisemakuvauksen, pohjoisen ja etelän suhteen Englannissa sekä ympäristökriisin näkökulmista (D’Hoker et al. 2022, 8). Vuoden 2018 Hall-konferenssi kiteyttää 2010-luvun puolivälin tienoilla nousseen akateemisen kiinnostuksen. Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa Hall oli saanut korkeintaan sivuhuomiota, mutta 2010-luvulla esimerkiksi Mealing (2014), Yang (2018), Cottrell (2019) ja Walezak (2018, 2019) ovat julkaisseet akateemisia esseitä kirjailijasta. Hall saa mainintoja myös vuonna 2015 julkaistussa *The History of British Women’s*

Writing, 1970–Present. -teoksessa (Chambers ja Watkins 2015), Daniel Lean brittiläistä nykykirjallisuutta käsittelevässä teoksessa (2016) ja oman kappaleen James Achesonin *The Contemporary British Novel Since 2000* -teoksessa (2017).

Hän on voittanut roppakaupalla kirjallisuuspalkintoja ja saavuttanut kunniamainintoja, esimerkiksi BBC:n novellipalkinnon, 2 nimitystä Grantan parhaiden nuorten brittiromaanikirjailijoiden listalle, 2 Porticon fiktiopalkintoa sekä monta muuta kunnianosoitusta (mt., 5). Hallin teoksista on säännönmukaisesti julkaistu arvosteluja tunnetuissa julkaisuissa kuten *The Guardianissa*, *The Scotsmanissa*, *The New York Timesissä* ja *Financial Timesissä*. The Guardianin arvostelussa *The Wolf Borderista* nostetaan esiin ”kuvaukset muuttuneista tai vaarantuneista maisemista” Hallin tuotannolle ensimmäisestä romaanista lähtien tunnusomaisena, mainetta tuoneena piirteenä. Alex Clarkin kirjoittaman arvostelun mukaan nämä maisemakuvaukset ovat kauniita, mutta torjuvat maalauksellisuutta, ”pittoreskia”. Siloitellun kuvankauneuden sijaan Hallin romaanit esittävät kysymyksiä maisemasta ja suhteestamme siihen. Arvostelussaan Clark päätyy tulkitsemaan romaanin päähenkilön kohtaamat helpohkosti selviytyvät konfliktit, loppua kohti katoavat painajaiset ja kaikin puolin mukavoituneen ja yltäkylläisen elämäntilanteen hänen itsensä kesyyntymisenä. (Clark, 2015.)

Tutkielmani tarkastelee, minkälaisia susikuvia ja -toimijuuksia Sarah Hallin *The Wolf Border* -romaanissa on. Teoreettisena pohjana käytän etenkin S. K. Robischin teoksessa *Wolves and the Wolf Myth in American Literature* esittämää suden representaatioiden erittelyä. Robisch erottaa todellisen, kirjojen sivuilta tavoittamattoman suden lisäksi aineellisen tai ruumiillisen suden ja haamusuden (The Ghost Wolf; suom. KL). (Robisch 2009, 15-18.) Haamusudella ei tarkoiteta kummitustarinoiden pelottavaa hirviötä, vaan jonkinlaista kuvitteellista sutta, jossa todellinen luonnossa liikkuva susi on siirretty syrjään ihmisen sudelle antamien merkitysten tieltä. Robischin teos on hedelmällinen tutkielmani kannalta, sillä se sisältää varsin käytännöllisiä työkaluja ilmiön erittelyyn. Useimmat sudesta kirjoitetut teoreettisemmatkin teokset ovat hieman vapaamuotoisempaa esseemuotoista pohdiskelua, joista kuitenkin löytyy kiinnostavia ajatuksia. Koska *The Wolf Border* on kaunokirjallinen teos, ovat kaikki siinä esiintyvät susihahmot representaatioita. Teoksessa susi esitetään ainakin eläintieteilijän tieteellisen,

paikoin ylistävänkin, paikallisten metsästäjien demonisoivan ja jopa uuden kansakunnan symbolin muodossa ekonationalistisen diskurssin kautta.

Hypotesini on, että huolimatta eläintieteilijäpäähenkilöstä ja paikoin sutta kovastikin ihailevasta sävystään teos ei pääse irti antroposentrisestä eläimen kohtelusta. Täysin eläinkeskeisen näkökulman luominen lieneekin mahdottomuus niin kauan, kuin eläimet eivät kirjoita kirjoja (ainakaan ihmisten kielillä). Klassisiin demoni- ja toteemisusikertomuksiin verrattuna tämä vuonna 2015 julkaistu teos tarjoaa silti monivivahteisempia ja vapaana juokseville susille uskollisempia representaatioita. Juuri teoksen susikuvausten monivivahteisuuden vuoksi se on hyvin hedelmällinen tutkimuskohde tutkimukseni näkökulmista. Aineellinen ja haamususi eivät kirmaile romaanin sivuilla vapaina toisistaan, vaan limittyvät yhteen muodostaen erilaisia synteesejä. Aineellisesta sudesta kehkeytyy esimerkiksi fysiikaltaan ylistetty ja ylikuonnolliselta vaikuttavaan asemaan kohotettu eläintieteilijäpäähenkilön kiintymyksen kohde.

Tutkimuskysymykseni on, minkälaisia toimijan rooleja kohdeteoksessa susilla on.

Tutkimuskysymys jakautuu seuraaviin alakysymyksiin:

- 1) millaisia susikuvia teoksessa on?
- 2) tekevätkö kyseiset fiktiiviset konstruktiot itsenäisiä päätöksiä?
- 3) edustavatko teoksissa luodut susikuvat yksittäisiä eläimiä, eläinlajia vai jotain muuta?

Käytän tutkimuksessani temaattista toimijaverkkoteoreettisesti vaikuttunutta lähilukua (Tieteen termipankki; Kortelainen 2005; Law 2009). Pysin lukemaan teosta posthumanistisen ja materiaalisen ekokriittien teorioiden kanssa (Raipola 2015, 2016 & 2020). Pysähdyn avainkohdissa seuraamaan toimijaverkkoteoreettisesti hahmottuvia vaikutteita, vaikuttumisia ja toimijuuksia. Huomioin myös teoksen tilallisuuden, tilojen muuttumisen ja yhteiskunnallisen vallan vaikutukset susien toimijuuteen.

Tutkimukseni teoreettisena taustana toimii ekokriittinen, posthumanistinen, uusmaterialistinen ja ei-inhimillistä toimijuutta käsittelevä teoria. Materiaaliseen ekokritiikkiin, toimijaverkkoteoriaan ja posthumanistiseen tutkimukseen pohjautuen käsittelen toimijuuden *vaikuttami-*

sen ja vaikuttumisen kautta. En vaadi tutkimuksessani ihmisiltä, susilta tai muilta ei-inhimillisiltä entiteeteiltä aikomuksellisuutta toimijuuden yhteydessä. Seuraavissa johdannon kahdessa alaluvussa tarkastelen lähemmin näitä valitsemiani teoreettisia näkökulmia.

1.1 Ei-inhimillinen toimijuus ekokritiikissä ja posthumanismissa

Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus keskittyy kirjallisuuden ja ympäristön välisten suhteiden tarkasteluun. Se problematisoi aiemmin vallinneen näkemyksen ”luonnosta” yksinkertaisena asiana: luonto on itse asiassa yksi monimutkaisimmista ja monimerkityksisimmistä käsitteistä inhimillisen merkityksenannon piirissä. (Lahtinen & Lehtimäki 2008, 7-9.) Ekokritiikki on kiinnostunut näistä merkityksenannoista ja erityisesti siitä, mitä luonnolle annetut merkitykset tarkoittavat luontosuhteemme kannalta. Tämä käytännönläheinen ulottuvuus asettaa ekokritiikin muiden konkretiaa korostavien kirjallisuudentutkimuksen suuntausten joukkoon. Ekokritiikko kysyy esimerkiksi: miten se, miten kirjoitamme luonnosta, vaikuttaa siihen, miten kohtelemme ei-inhimillistä ympäristöä? (mt., 8, 14.)

Cheryll Glotfelty ja Harold Frommin toimittaman *The Ecocriticism Reader* -teoksen lähtökohdainen, yksinkertainen määritelmä ekokriittisestä kirjallisuudentutkimuksesta kuuluu suomenmennettuna näin: ”ekokritiikki on kirjallisuuden ja fyysikaalisen ympäristön välisen suhteen tutkimusta” (Glotfelty et al. 1996, xvii; suom. KL). Tämä laava määritelmä on myös laajasti hyväksytty ekokritiikin piirissä, ja esimerkiksi Toni Lahtinen ja Markku Lehtimäen toimittama *Äänekäs kevät* -teos vuodelta 2008 jakaa pääosin tämän saman määritelmän reilut 10 vuotta *The Ecocriticism Readerin* julkaisun jälkeen.

The Ecocriticism Readerin mukaan ekokritiikot kysyvät esimerkiksi, miten luonto on esitetty, millainen rooli fyysikaalisella ympäristöllä on teoksen juonessa, kuinka maasta käyttämämme metaforat vaikuttavat tapoihimme kohdella sitä, miten määrittelemme luontokirjallisuuden genrenä ja mitä merkitystä tieteellisellä ekologialla voisi olla kirjallisuudentutkimuksessa. (Glotfelty et al. 1996, xvii-xix).

Ekokriittinen tutkimus pitää teoksen mukaan ihmiskulttuuria fysikaaliseen maailmaan yhteydessä olevana; se vaikuttaa siihen ja on sen vaikuttama. Glotfeltyn paljon lainatuin sanoin ”ekokritiikin toinen jalka on kirjallisuudessa, toinen maalla”. (Glotfelty et al. 1996, xix; suom. KL) Ihmistieteiden puolelta periytyvän neuvottelu-termin avulla voidaan ymmärtää ekokritiikin merkitystä inhimillisen ja ei-inhimillisen välissä; ekokritiikki neuvottelee inhimillisen ja ei-inhimillisen välissä. Esimerkkinä tästä neuvottelusta ekokritiikki on laajentanut kirjallisuustieteen aiemmin kovin ihmiskeskeistä maailmankuvaa, jossa ”maailma” oli synonyymisessä merkityksessä ihmisyhteisön ja -yhteiskunnan kanssa; ekokritiikki laajentaa tämän maailman käsitteeseen koko ekosfäärin. (Mt., xix). Erityisenä motivaationa ekokritiikin syntymiselle ja ekokriittiselle tutkimukselle teoksessa kuvataan ympäristökriisien aikakausi ja inhimillisen toiminnan vaikutukset luontoihin ja ekologioihin. (Mt., xx)

Kuten Glotfeltyn ja Frommin toimittamassa tutkimusalaa määrittävässä merkkiteoksessa ilmaistaan, ekokritiikin määritelmiä on useita, ja nämä määritelmät ovat muuttuneet aikojen saatossa. Jotkut tutkijat, kuten ekokritiikki-termin mahdollisesti ensimmäisenä käyttöön ottanut Rueckert, ovat keskittyneet ekologisten konseptien soveltamiseen kirjallisuudentutkimukseen, ottaen näin voimakkaasti tieteelliseen ekologiaan pohjautuvan lähestymistavan, kun taas monet muut tutkijat tarkastelevat inhimillisen ja ei-inhimillisen välisiä yhteyksiä ja suhteita paljon laajemmin. Myös käsitetasolla on vaihtelua, joskin ekokritiikki-termi on osin *The Ecocriticism Readerin* myötä ottanut varsin merkittävän aseman tutkimussanastossa.

Artikkelissaan ”Unnarratable Matter: Emergence, Narrative, and Material Ecocriticism” Juha Raipola esittelee materiaalsen ekokritiikin ydinajatuksia. Hänen mukaansa materiaalsessa ekokritiikissä ilmiöt nähdään toimijoiden ja materiaalsien sekä diskursiivisten käytänteiden ja elementtien sisäisinä tapahtumina ja aktioina, perinteisen itsenäisten entiteettien vuorovaikutuksen sijaan. Erilliset entiteetit eivät siis edellä ”intra-aktioita”, vaan ilmaantuvat niiden myötä. (Raipola 2020, 263-264.) Raipola lainaa Iovinin ja Oppermannin teoriaa, jonka mukaan ”todellisuus kehkeytyy jatkuvana diskursiivisten ja materiaalsien voimien punoutuvana muutoksena hierarkkisesti järjestyneiden yksilöllisten pelureiden kompleksin sijaan” (mt.,

264, suom. KL). Raipola pyrkii artikkelissaan myös luomaan avauksen kerronnallistamattoman materian suuntaan. Kerronnallistamattomalla, tai mahdottomalla kerronnallistamalla, viitataan materian luonteeseen: inhimillisen kerronnan avulla on itse asiassa mahdotonta representoida keskeisiä osia esimerkiksi ei-inhimillisyydestä. Kerronnallistaminen pikemminkin voi estää ymmärtämästä materiaalien prosessien aitoa monimutkaisuutta. (mt., 265.) Materiaalisen ekokritiikin lisäksi Raipola nostaa artikkelissaan esiin kognitiivisen narratologian materiaalista käännettä. Walshiin viitaten Raipola argumentoi antropomorfismin ja -sentrismin ongelmista ei-inhimillisestä kerrottaessa: inhimillistä intentionaalisuutta liitetään ei-inhimillisiin toimijoihin, jolloin nämä näyttävät ihmisenkaltaisina päätöksentekijöinä. Tämä vahvistaa käsitystä ihmisenkaltaisesta keskitetystä, ylhäältä-alas etenevästä toiminnan hallinnasta, vaikka toimijuus on hajanaista inhimillistenkin tapauksissa. (mt., 267.) Mielenkiintoisesti Raipola kuitenkin käyttää käsitettä "systemic logic" puhuessaan materiaalisen maailman kehkeytyvästä, emergentistä käytöksestä (mt., 263). Järjestelmään tai systeemiin viittaava logiikka kantaa mielestäni mahdollisia kaikuja nimenomaan inhimillisestä kerronnasta, rationaalis-logisten merkitysten kompleksisuutta tyypistävästä asettamisesta ei-inhimillisen toiminnan ylle. Uus-materialismin edustajaksi katsottu filosofi Jane Bennett käsitteellistää materiaalisen luonnetta "turbulenssin oudolla logiikalla" puhuessaan moninaisten materiaalisuuksien yhteentörmäyksistä, muotoutumisista, jähmettymisistä, kehittymisistä ja hajoamisista (Bennett 2010, xi). Raipolaan ja Bennettiin tukeutuen pyrin etsimään Sarah Hallin romaanista kerronnallistamatonta, ihmiselle käsittämätöntä outoa logiikkaa, jota ei-inhimilliset toimijat edustavat.

Posthumanistisessa tutkimuksessa puolestaan voidaan havaita kaksi merkittävästi toisistaan eroavaa, joskin toisiinsa lomittuvaa näkökulmaa, joita Juha Raipola kuvaa Karoliina Lummaan ja Lea Rojolan toimittamassa *Posthumanismi*-antologiassa julkaistussa artikkelissaan "Inhimilliset ja postinhimilliset tulevaisuudet". Posthumanismi voidaan kontekstista riippuen käsittää "populaariksi" tai "kriittiseksi" katsannoksi. Käsitteen populaarilla käytötavalla tarkoitetaan spekulatiivista, tulevaisuus- ja teknologiauskoista tapaa, joka kytkeytyy läheisen transhumanismi-käsitteen naapurustoon: miten (ihmistä) voidaan teknologisesti "parannella", jotta tämä saavuttaisi tai ylittäisi täyden henkisen ja fyysisen potentiaalinsa, saavuttaisi kuolematonmuuden tai ainakin jonkinlaisen tietoisuuden ikuisen jatkuvuuden potentiaalinsa ja tulisi näin post-humaniksi, eli jonkinlaiseksi uudeksi entiteetiksi. (Raipola 2016, 35)

Tieteisfiktiosta vaikuttunut perinne on nähdäkseni melko antroposentrinen, edustaen ehkä humanismin tuhoisempia, kehityskovaisia puolia, ja olen enemmän kiinnostunut käsitteen kriittisestä käyttötavasta. Raipola kuvaa ”kriittistä” posthumanismia toisin sanoin myös kulttuuriteoreettiseksi posthumanismiksi. Tässä käsitteenkäytön tavassa ei maalailta tulevaisuudenkuvia, vaan tarkastellaan parhaillaan tapahtuvia ja jo tapahtuneita muutoksia ajassamme. Kriittisessä tai kulttuuriteoreettisessa posthumanismissa kyseenalaistetaan essentialistinen ihmis- ja ei-inhimilliskuvasto, jolloin entiteettejä ei nähdä jo syntymästään lähtien tietynlaisina vaan jatkuvassa muutoksessa olevina, erilaisten prosessien ja toimijuuksien vaikutuksen alaisina olevina dynaamisina olioina. Tässä korostetaan ”kaiken yhteyttä”, eli inhimillinen, ei-inhimillinen eliöstö ja teknologiset vimpaimet nähdään jatkuvassa, erottamattomassa vuorovaikutuksessa keskenään. (Mt., 36-37) Erityisesti Raipolan Haylesiin, Clarkeen ja Wolfeen viitaten artikkelissaan esiin nostama toimijuuskäsityksen muutos on mielenkiintoinen osa kulttuuriteoreettista posthumanismia: toiminnan alkuperänä ja alullepanijana ei enää nähdä vain ihmistä, vaan ”ihmisajattelun ja toiminnan katsotaan aina tapahtuvan inhimillisten ja ei-inhimillisten osallisten yhteistyönä” (mt., 37). Posthumanistisessa ajattelussa toimijuutta ei nähdä siis vain inhimillisten intentioiden ja motiivien toteutuksena, vaan puhutaan esimerkiksi pseudotoimijuudesta ja vähäisestä toimijuudesta, passiivisestakin, esimerkiksi materiaalien, teknologioiden ja muiden ei-inhimillisten yhteydessä.

Vaikka ekokritiikkiä ja posthumanismia ei nähdä nykyään synonyymeina, ovat nämä suuntauokset paikoin hyvin lähellä toisiaan ja ne ovat vaikuttaneet toisiinsa. Nykyajan ekokritiikkiä voisi pitää halutessaan jossain määrin posthumanistisen ajattelun alalajina, mutta ekokritiikki kokonaisuudessaan ei mahdu posthumanistisen sateenvarjon alle. Suuntausten läheisyyden voi havaita esimerkiksi *Posthumanismi*-artikkelikokoelman kolmannesta osuudesta otsikolla ”Maailma”, jossa käsitellään ekokriittisenkin tutkimuksen mielenkiinnonkohteita, antroposeenia, luontofilosofiaa ja fossiilisia polttoaineita.

Aineellinen susi viittaa pyrkimykseen representoida sutta eläimenä nojaten esimerkiksi tiedossa oleviin eläintieteellisiin kuten biologisiin tai ekologisiin faktoihin (Robisch 2009, 16-17).

Tällainen pyrkimys vaatii joko omaa asiantuntemusta tai tukeutumista biotieteelliseen tutkimukseen. Mannermaisen rationalismin luojan Descartesin ajatus eläimistä koneina, jotka eivät ajattele tai kommunikoi keskenään on joutunut sittemmin kyseenalaistetuksi. Käsitys kunkin eläinlajin lajityypillisestä käyttäytymisestä sisältää kuitenkin vielä kaikuja tällaisesta ajattelusta: etenkin villieläimet nähdään useimmiten vain lajinsa edustajina, ei yksilöinä, jotka pystyisivät poikkeamaan toisistaan kovin merkittävästi tai tekemään muita kuin luontonsa mahdollistamia valintoja.

Barry Lopezin *Of Wolves and Men* -teos on kiehtova ja tarjoaa lukuisia kiinnostavia ajatuksia, vaikkakaan ei juurikaan erityisen valmiita metodologisia välineitä. Tutkielmani kannalta kenties tärkein Lopezin työn anti on ymmärrys siitä, että esimerkiksi susien reviireillä Alaskassa asuvat inuiitit oppivat tuntemaan yksittäiset sudet näiden käytöksen perusteella. (Lopez, 2004, 2-4) Susialueilla elävät alkuperäiskansat eivät Lopezin mukaan pyri saamaan haltuunsa tietoa suden perimmäisestä olemuksesta, perustavanlaatuisista ja yleistettävää tietoa eläimestä, vaan he tekevät havaintoja susiyksilöistä muuttuvina ja yksilöllisinä osina universumia. Susireviireillä väliaikaisesti viipyvät biologit taas todistavat lopulta varsin pienen ja satunnaisen fragmentin suden käytöksestä, mutta pyrkivät sitomaan havaitsemansa käytöksen tilastollisesti merkitseväksi tiedoksi. (Lopez, 2004, 80-81.) Lopezin teoksessa esitetty inuittien yksilöllinen susikuva antaa hienon ärsyksen kohti yksilöllisen ja ainutkertaisen suden etsimistä kaunokirjallisuudesta, ja metodologisen työkalupakin sijaan käytän hänen esseemuotoista teostaan yhtenä tekstinä, jonka kanssa luen kohdeteostani Sarah Hallin *The Wolf Borderia*.

Susien kanssa rinnan samoilla alueilla asuville ihmisille susiyksilöt lienevät paljon lähempänä aineellisia susia, vaikka tietysti kaikilla tällaisilla yhteisöillä on omat tapansa rakentaa luonnonvaraisista eläimistä erilaisia mytologioita. Yksittäisen suden tunnistaminen luonteenpiirteistä kuten rohkeudesta, arkuudesta tai uteliaisuudesta muistuttaa hyvin läheisesti ihmisten tapaa tunnistaa ja tehdä eroja toisten lajitoveriensä välillä. Sanotaan, että vaikkapa erehtyminen on inhimillistä, mutta tällaiset väittämät eivät kerro paljoakaan mistään inhimillisen eläimen ainutlaatuisesta ei-inhimillisiin eläimiin verrattuna – kaikki eläimet onnistuvat ja epäonnistuvat. Lajitovereidemme menestys pyrkimyksissään todentuu jatkuvassa sosiaalisessa vuo-

rovaikutuksessa, mutta luonnonvaraisista eläimistä emme yleensä saa lähimainkaan samantyyppistä jatkuvaa otosta. Niinpä etäällä ei-inhimillisestä niin paikallisesti kuin ajallisesti elävien inhimillisten kiteyttämät eläinmerkitysryppäät, kuten ”sellainen on suden luonto” tai ”nälkäinen kuin susi”, eivät loppujen lopuksi kerro kohteestaan juuri mitään – pikemminkin vain sen, mitä useimmiten lajitoverimme ovat sattuneet todistamaan näiden lajien edustajista, esimerkiksi kotieläinten raatelun. Erehtyminen on yhtä lailla ”sudellista” kuin se on inhimillistäkin, ja Lopezin teoksessa esitetyt näkökulmat susiyhteisöjen läheltä auttavat meitä näkemään ”suden luonnon” monimuotoisuuden ja vaihtuvuuden. Susipopulaatioiden kanssa samoilla alueilla asuville alkuperäiskansoille susi ei myöskään ole vain lajinsa edustaja, vaan he ovat yksilöitä, joilla on paitsi fyysisiä, myös henkisiä tunnistettavia piirteitä, jotka erottavat heidät toisistaan.

1.2 Verkostomainen toimijuus ja tilallisuus

Toimijaverkkoteoriaksi kutsutaan joukkoa erityisesti tieteentutkimuksen piirissä syntyneitä teorioita ja lähestymistapoja, joita yhdistää ajatus hajautuneesta toimijuudesta ja inhimillisen toimijuuden korostamisen kritiikki. Toimijaverkkoteoreetikoiden mukaan

”[t]odellinen maailma koostuu materiaalien, eliöiden, symbolien, ajatusten ja lukemattomien muiden elementtien sekoituksista ja risteymistä. Kokonaisuutta ei voi pilkkua luonnon ja yhteiskunnan tapaisiksi ja ominaisuuksiltaan erilaatuisiksi ilmiöjoukoiksi. Tämän sijasta lähtökohdaksi tulisi ottaa se, kuinka ihmisiksi, luonnonolioiksi tai muiksi kutsumamme ilmiöt muodostavat erilaisia epäpuhtaita risteymiä.” (Kortelainen 2005, 36.)

Toimijaverkkoteoriaa ovat kehittäneet erityisesti John Law, Bruno Latour ja Michel Callon. Sen mukaan maailma rakentuu erilaisten toimijoiden, materiaalien ynnä muiden muodostamista verkostoista, joiden solmukohtien väliset kytkennät saavat toimijaverkkoteoreetikoiden huomion, eivät niinkään kaikki verkostoon kytkeytyvät monenlaiset osat. Erityisen merkityksellistä on, että ollessaan keskinäisissä suhteissa verkoston eri osat mukautuvat ja vaikuttavat toisten elementtien osista ja myös vaihtavat keskenään ominaisuuksia (mt., 38). Tieteellisen keksinnön voi toimijaverkkoteorian mukaisesti nähdä yksittäisen tieteilijän toiminnan tuloksen sijasta seurauksena, jonka synnyttää tieteilijä, hänen työssään käyttämät välineet, materiaalit

ja tutkimuskohde yhdessä, eräänlainen erilaisten elementtien muodostama hybridinen liitto (mt., 39).

Toimijaverkkoteoreetikot vierastavat käsitteellisiä kahtiajakoja ja dualismeja, kuten ihminen/luonto tai globaali/paikallinen. Dualistiset jaot ”estävät [--] meitä näkemästä maailmaa sellaisena kuin se todella on eli alati muuttuvien heterogeenisten toimintojen kokoelmana” (Kortelainen 2005, 39). Toimijaverkkoteoriassa ei jaeta perinteistä käsitystä toimijuudesta intentionaalisenä ja inhimillisiin toimijoihin liittyvänä ominaisuutena, vaan ajatellaan, että toimijuus voi olla paitsi inhimillisten, myös ei-inhimillisten entiteettien ominaisuus. Intentionaalisuuden sijasta vaikuttavuus nousee merkittävämmäksi toimijuuden määritteeksi: ”[t]oimijaverkkonäkökulmasta toimijuus ei ole riippuvaista tietoisuudesta vaan eri elementtien vaikuttavuudesta verkostoissa”. (mt., 41)

Toimijaverkkoteorian mukaan toimijuus ilmenee siis vain toimijoiden suhteissa toisiinsa. Teoria poikkeaa monista muista näkökulmista siinä, että se ottaa myös materiaaliset esineet ja muut ei-inhimilliset objektit toimijoiden joukkoon, joten se on tutkimukseni kannalta varsin hedelmällinen apuväline. Toimijaksi käsitetään mikä tahansa asia, joka muokkaa asioiden tilaa tekemällä muutoksen. Toimijuus on ajallista, hetkellistä: toimijaverkkoa pidetään yllä rajattu aika, ja mikä/kuka tahansa voi olla osana toimijuutta. Perinteisesti inhimillisestä toimijuudesta puhuttaessa toimijuudelle nähdään välttämättömäksi intentio eli jonkinlainen tarkoitusperä, mutta toimijaverkkoteoria kiistää tämän. Toimijaverkkoteoria sopii tutkimukseni yhdeksi taustateoriaksi mainiosti, sillä sen näkökulma ei ole inhimillisessä toimijuudessa vaan se hyväksyy jopa elottomat kappaleet toimijoiksi. Teorian sovellukset kuitenkin tuntuvat usein keskittyvän elottomiin materiaaleihin, vaikkapa syömämme ruoan sisältämään rasvaan ja sen toimijuuteen tai näennäistoimijuuteen sekä teknologisiin toimijoihin, kuten ostopäätöksiimme vaikuttaviin koodattuihin algoritmeihin. Tällainen materiaallinen taso sopii tutkimukseni taustaksi hyvin, sillä käsitteistö on tietyllä tapaa pelkistettyä ja siten sovellettavissa mitä erilaisempiin toimijoihin, myös luonnonvaraisiin eläimiin.

The Wolf Borderin kaltainen varsin tiheäksi kudottu fiktiivinen toimijaverkko tuo mukaan omat mielenkiintoiset piirteensä. Teoksessa ilmaistaan esimerkiksi syy-yhteyssuhteita, samanaikaisuuksia – tietynlaista eri todellisuuksissa tai todellisuuden tasoilla tapahtuvien asioiden synkronointia keskenään, eli liitetään yhteen narratiiviseen jatkumoon ilmiöitä, jotka eivät arkitodellisuudessa ole millään tavoin yhteydessä toisiinsa. Esimerkiksi teoksen päähenkilön Rachelin raskauden vaiheissa ja toisaalta hänen tutkimus- ja suojelukohtena olevan susilauman vaiheissa on yhtymähetkiä, joiden voisi pelkistää sijoittuvan uuden muotoutumisen alkamisen, kehittymisen ja täysin uuden entiteetin syntymisen jatkumolle. Samanaikaisesti eri tasoilla tapahtuvat asiat, jotka vaikuttavat olevan jonkinlaisessa synkroonissa ja narratiivisesti kiinnittyneinä toisiinsa, on perinteisesti käytetty lisäämään kertomuksen mukaansatempaavuutta, lisäämään jonkinlaista ”taikaa” tai ”erityisyyttä”, mutta tietysti myös yhdistämään ilmiömaailmoita kuten ei-inhimillinen luonto ja ”luonto ihmisessä”, traditionaalisesti etenkin naisessa. Kirjallisuustieteellisesti katsoen synkronisesti eri tasoilla tapahtuvat allegoriset narratiivit ovat kohosteisuuden keino, väline mainittujen tapahtumien merkityksen korostamisessa.

Karkulehdon, Koistisen ja Variksen toimittamassa *Reconfiguring Human, Nonhuman and Posthuman in Literature and Culture* muistutetaan, että kirjallisuuden hahmot (ja teokset) ovat ”ei-ihmisiä”. (Karkulehto et al 2020, 7) Myös kuvatut eläimet, vaikkapa sudet, ovat ei-ihmisiä, mutta toisaalta myös ”ei-susia”; aineellisetkin susikuvat kirjallisuudessa ovat kuvia, kimppuja, piirteitä ja ominaisuuksia, jotka yhdessä synnyttävät assosiaation eläimestä.

Toimijaverkkoteoriassa on kysymys erilaisten elementtien, entiteettien ja muiden toimijoiden liikkeestä tiloissa, vaikuttamisesta ja vaikuttumisesta, joten tilallisuuden teorit ovat omiaan laajentamaan toimijuuden tutkimusta tilallisuutta ja maisemia sisältävässä kirjallisuudessa. Tukeudun erityisesti kulttuurintutkija Michel de Certeauin tilallisuusteoretisointiin, enkä ole niinkään kiinnostunut tilallisen järjestyksen taksonomioista vaan ”ohitan rakenteet voidakseni tarkastella toimia” (de Certeau 2013, 172). Hän tarkastelee paikan ja tilan eroavaisuutta seuraavasti:

Paikka on järjestys (on se mikä tahansa), jonka mukaan elementtejä jaetaan rinnakkaiselon suhteissa. Mahdollisuus, jonka mukaan kaksi asiaa olisi samassa paikassa, suljetaan siis pois. Paikassa vallitsee ”oman” laki: tarkastelun kohteena olevat elementit ovat *vierekkäin*, jokainen sijaitsee ”omalla” ja erillisellä paikalla, joka sen määrittelee. Paikka on siis asemien välitön hahmo. Se edellyttää toisin sanoen vakautta.

Tila syntyy, kun otetaan huomioon suuntavektorit, nopeuden määrät ja ajan vaihtelut. Tila on liikkuvien asioiden risteämistä. Tilassa tapahtuvien liikkeiden kokonaisuus liikuttelee sitä jollakin tavoin. Tila on vaikutusta toimenpiteistä, jotka tuottavat sitä, rajaavat sitä, ajallistavat sen ja saavat sen toimimaan ristiriitaisten ohjelmien tai sopimukseen perustuvien läheisyyksien monipuolisena yksikkönä. Tila olisi siis paikalle sitä, mitä sanasta tulee kun se lausutaan, siis kun se toteutetaan monimielisesti erilaisiin konventioihin liittyvänä terminä, asetetaan nykyhetken (tai ajan) teoksi ja altistetaan peräkkäisistä naapuruuksista johtuville muodonmuutoksille. Toisin kuin paikalla, sillä ei siis ole ”omalle” kuuluvaa yksiselitteisyyttä tai vakautta. (mt., 172-173)

Käytän tutkielmassani teoksessa representoiduista ihmislajin edustajista käsitteitä ihminen, inhimillinen, tai heistä teoksessa käytettyjä nimiä ja persoonapronomineja kuten ”hän”. Korostaakseni ei-inhimillisten eläinten toimijuutta, persoonallisuutta ja ainutlaatuista luonnetta käytän myös heistä persoonapronomineja kuten hän, he, käsitteiden ei-inhimillinen eläin/toimija heille inhimillisten toimesta annettujen eris- ja yleisnimien lisäksi.

1.3 Tutkielman eteneminen

Pro gradu -tutkielmani on jaettu neljään käsittelylukuun. Kaksi ensimmäistä lukua keskittyvät nimenomaan toimijuuden tarkasteluun yksilöllisissä, ainutkertaisissa tilanteissa, jälkimmäiset kaksi lukua tarjoavat kontekstualisoivaa ja rakenteellista näkökulmaa. Rajat eivät ole ”luontaisia”, mutta eivät sattumanvaraisiakaan: käsittelylukujen erilaiset näkökulmat auttavat tarkentamaan tutkivaa katsetta erilaisiin ei-inhimillisen ja inhimillisen toimijuuden hankauspisteisiin. Monet kohdeteokseni tilanteista lomittuvat käsittelylukujeni edustamien kategorian väli- maastoihin tai suoranaisesti usean eri käsittelyluvun alueelle. Tällaiset tilanteet eivät kuiten-

kaan ole niinkään ongelmia, vaan paremminkin osoitus kohdeteoksen kompleksisuudesta ja monikerroksisuudesta ja mahdollisuus tarkastella kohtauksia lukuisista näkökulmista.

Ensimmäisessä käsittelyluvussa romaanin aineelliset sudet lähestyvät riippumattomuutta inhimillisistä toimijoista – läheisen, välittömän vuorovaikutuksen tasolla. Tarkennan katseen teoksen susiin tilanteissa, joissa nämä ovat kaikista vähiten vaikuttuneita inhimillisistä toimijoista, vaikka ”täydellisen” riippumattomuudenkin hetkinä sudet vähintään hengittävät ihmisten muuttamaa ilmakehää. Riippumattomuutta lähestyvien tilanteiden määrä on toisen luvun vaikuttuneita tilanteita vähäisempi, mutta kohdat nousevat kohosteisina esiin tekstistä.

Toisessa käsittelyluvussa sudelliset ja inhimilliset toimijat ovat vaikuttuneita toisistaan myös yksilöiden välisellä välittömällä ruohonjuuritasolla. Suurin osa tekstin tarjoamista tutkielmani kannalta huomionarvoisista kohdista asettuu tässä käsittelyluvussa luotujen katseiden kohteeksi.

Kuten Sarah Hallin tuotanto usein, *The Wolf Border* on paikallista, tilallista ja maisemallista kirjallisuutta. Kolmas käsittelyluku paneutuu tilallisuuden vaikutuksiin suden toimijuuteen ja susien vaikutuksiin tilallisuuteen. Neljännessä ja viimeisessä käsittelyluvussa keskityn valtaan ja (inhimilliseen) yhteiskunnallisuuteen. Teos ottaa terävästi kantaa Ison Britannian feodaaliajoilta periytyvään maanomistushierarkiaan, ja aatelisuus, poliittisuus ja uuden itsenäisen Skotlannin kansallinen identiteetti ja symboliikka kytkeytyvät suden toimijuuteen.

2 Susi riippumattomana toimijana

Tässä luvussa tarkastelen *The Wolf Borderin* aineellisten susien toimijuutta tilanteissa, joissa he lähestyvät riippumattomuutta inhimillisistä toimijoista. Aineellinen susi -käsitteen olen lainannut S. K. Robischilta, joka on eritellyt kirjallisuuden susikuvia. Termillä tarkoitetaan eläintieteellisesti vaikuttuneisiin susikuviin, joissa susia kuvataan biologisiin havaintoihin pohjautuen. (Robisch 2009, 16-17) Lisään eläintieteellisen tiedon kumppaniksi aineellinen susi -käsitteeseen lähellä susipopulaatioita elävien ihmisten havaintoja susien yksilöllisyydestä ja ainutlaatuisista luonteenpiirteistä. (Lopez 2004, 2-4) Kysyn, onko teoksessa kohtia, joissa sudet kuvataan erilaisissa toimijapositioneissa niin, että ne eivät 1) vain toteuta narratiivisessa rakenteessa välineellisesti esimerkiksi symbolisen tai allegorisen ulottuvuuden kautta inhimillisten olentojen tarinankerrontaa, 2) ole teoksen maailmassa inhimillisten toimenpiteiden, kuten suojelun, hyökkäyksen tai rajoittamisen kohteina, 3) vaikutu inhimillisestä toiminnasta, kuten biosfäärin muokkaamisesta? Teoksessa on erityisiä kohtia, joissa kertoja korostaa susien riippumattomuutta päähenkilöstä tai ihmisistä ylipäätään. Toimijaverkkoteorian näkökulmista mitään täydellistä riippumattomuutta muista toimijaryhmistä materiaalisessa todellisuudessa ei ole, ja käytänkin jaottelua riippumattomiin ja inhimillisten vaikuttamiin susiin lähinnä tekstuaalisten konstruktioiden toimijuuksien vahvuuksien tai intensiteettien tarkastelussa.

Jane Bennett on keskustellut Latourin teorioiden, myös toimijaverkkoteorian, kanssa ja kehittänyt omaa vitaalisen materiaalisuuden teoriaa. Tästä teoreettisesta keskustelusta otan käyttöni aktantin, jota Bennett sanallistaa näin:

Termi on Bruno Latourin: aktantti on toiminnan lähde, ja se voi olla joko inhimillinen tai ei-inhimillinen; se on sitä, millä on tehoisuutta, se voi *tehdä* asioita, ja se on riittävän koherentti vaikuttamaan, tuottamaan vaikutuksia, muuttamaan tapahtumien kulkua. Se on "mikä tahansa entiteetti, joka muuntaa toista entiteettiä kokeessa", jotakin, jonka "pätevyys johdetaan [sen] suorituksesta" pikemminkin kuin oletetaan jo ennen toimintaa. (Bennett 2020, 8.)

Sarah Hallin teoksen aktantit, aineelliset sudet, haat, ihmiset, tarha-aidat, saksanhirvet, varikset, järvet, laaksot, puut ja älypuhelimet ovat tekstuaalisia konstruktioita, jotka näyttävät suurimmaksi osaksi muistuttavan tuntuvasti materiaalisen todellisuutemme vastinparejaan. Yhdessä teoksen aktantit muodostavat verkostoja, joita erityisesti teoksen riippumattomimmat aineelliset sudet vaikuttavat muovaavan ja muuttavan: tarhaan kotiutuneet sudet, oman onnensa nojassa, saavat saaliseläinpopulaatiot ”uudelleenohjelmoitumaan täysin”; vapauteen päästyään samaiset sudet tuovat metsiin ja nummille ”uudenlaisen hätätilan”, jonka ihmisetkin voivat havaita ei-ihmisten muuttuneesta käytöksestä.

Teoksen narratiivisessa kudoksessa on harvoja kohtia, joissa suoraan ilmaistaan kuvattujen aineellisten susien täydellistä riippumattomuutta kuvatuista inhimillisistä hahmoista. Eräs tällainen avainkohta kuitenkin löytyy:

Meanwhile, some breathtaking aerial footage is sent down from Canada, which Oran uploads onto the website. The pack is on the frozen edge of a lake, waiting in formation for a cornered grizzly bear and its cub to come out of the water. Tungsten and Moll flank, their tails lowered, inching forward, the others are lined up like guards, like a firing squad. The bear cub flails around and its mother roars at the hunters, but they do not retreat. The pilot circles back over the scene, saying *Holy shit, Andy, are you getting this*; and the co-pilot, filming, replies, *Yeah, is that even possible?* Within twenty-four hours it has 20,000 viewings.

Rachel watches the clip again and again in the office. Over the years she has learnt never to be complacent, that they are capable of extreme feats, but the manoeuvre is astonishing: their audacity, their strategy. The aircraft circles twice more, then pulls up and continues on its course. Whether the kill was made, she will never know. But, watching the footage, the decision to leave Chief Joseph suddenly feels easier. They are matchless predators; they exist supremely, she is irrelevant to them. (TWB 74-75.)

Rachelin harkitessa Thomasin työtarjousta ja siirtymistä Englantiin, hän näkee Kanadassa kuvattua ilmakuvausta susilaumasta. Sudet ahdistavat harmaakarhuemion jälkikasvunsa kanssa nurkkaan järven vesirajaan ja osoittavat ”hämmästyttävää julkeutta ja strategiaa”. Itsessään jälkeläisensä kanssa liikkuvan karhuemion uhmaaminen on suden toimijuuden kannalta hyvin mielenkiintoista, kertojan sanoin sudet ovat ”vertaansa vailla olevia petoja”. Susia suojeleva

Rachel kokee olevansa ”merkityksetön” suojeltavilleen, teoksen aineellisille susille. Inhimillisen merkityksettömyys ei-inhimilliselle avautuu myös Raipolan korostaman (2020, 265) kerronnallistamattomuuden suuntaan: inhimillinen maailma kerronnallistamisineen ja suojelevine Racheleineen on karhua ahdistaville susille merkityksetön; mitään Rachelin sisältävää kerrontaa ei ole mahdollista susien näkökulmasta syntyä. Tällä aukeamalla ilmaistaan hyvin selvästi susien riippumattomuus ja aktantin roolit. Myös myöhemmin, sivulla 86, ilmenee samankaltaista päähenkilö Rachelin merkityksettömyyttä Chief Josephin susille: ”She wonders how things are at Chief Joseph. The same, no doubt, without her” (TWB, 86). On mielenkiintoista, että Rachelin merkityksettömyys ilmaistaan suhteessa susiin, joiden parissa työskentelystä hän on luopumassa. Kohdat ovat Rachelin fokalisoimia, teoksen fiktiivisen hahmon itsereflektiota, joka voidaan nähdä myös osana syntyvän valinnan, Chief Josephin työn vaihtamista Annerdalen projektiin, perustelua ja oikeuttamista itselle. Rachel kokee voivansa siirtyä uuteen hankkeeseen, koska vanhassa toimessa hän on lopulta merkityksetön susille ja kuten inhimillisten toimijoiden vaikuttamia susia käsittelevässä pro graduni luvussa käy ilmi, osa ”peliä”, jossa sudet liittolaisineen ovat aktantteina heikossa asemassa jääden usein alakynteen.

Kuten tieteilijähahmojen tieteellinen pohjavirekin, myös inhimillisen ”hallinta” muusta luonnosta ikään kuin kupruilee teoksessa. Kokiessaan itsensä merkityksettömyyden Rachel samalla paljastaa susien toimijuuden kuin täytenä: inhimillisellä ei ole mitään merkitystä tuossa kuvatussa tilanteessa. Tätä ”täyttä toimijuutta” kehystää kuitenkin inhimillisen fokalisoijan kuvaus, teoksen kohtausta rakentuu siis inhimillisen lähtökohdasta, jolloin kuvattu merkityksettömyys kertoo ehkä enemmän fokalisoijan kognitiokonstruktiosta kuin kuvatusta susilauman toimijuudesta. Rachelin henkilöä kuvastaa monikerroksinen irrallisuus: hänellä on tulehtuneet tai etäiset välit harvoihin olemassa oleviin perheenjäseniinsä, hän liikkuu teoksen aikana mantereelta toiselle ja kokee vaikeuksia integroitua yhteisöihin. Fokalisoijan konstruoiminen tällaiseksi on merkittävä asia, joka täytyy ottaa huomioon hänen kognitionsa kautta kuvattujen susirepresentaatioiden toimijuutta arvioidessa.

Toimijaverkkoteorian avulla voidaan havaita toimijoiden välisiä yhteyksiä ja näiden solmukohtia, ja yhteyksiä seuraamalla kuvataan ja havaitaan tilanteissa syntyviä toimijuuksia. Videokuvassa kuvatussa tapahtumasarjassa aineelliset sudet muodostavat kollektiivisen aktanttijoukon, he toimivat yhteisten strategian mukaisesti ja muodostavat muodostelman – ollen näin myös yhdessä aktantti. Aikuinen karhu jälkeläisensä kanssa joutuu toimijaverkon kärsijäosapuoleksi, joskin taltio on mielenkiintoisesti vain fragmentti: tappoa ei näytetä, joten lopputulos jää avoimeksi. Toimijuus paitsi syntyy tilanteessa, myös jää avoimeksi – taltio artefaktina on oikeastaan jonkinlainen läpileikkaus tilanteen jännityshetken toimijaverkosta. Toisaalta videoartefakti on itsessään aktantti, joka sisältää kuvatut aineelliset sudet ja karhut lentäjien kertojaääniä unohtamatta, tulee tavoitetuksi verkkosivustolla, muodostuu viraaliksi ja vaikuttaa myös Rachelin elämänsä: tutkijan on helpompi lähteä tuntiessaan itsensä tarpeettomaksi susille, ja päätös lähteä Englantiin vahvistuu.

Rachelin pohdinnoissa susien päätöksenteko vaikuttaa yksinkertaisemmalta ja helpommalta kuin hänen omansa tai ihmisen ylipäättään. Oma mahdollista äitiyttä ja epävarmuutta siitä, osaisiko hän olla äiti pohtiessaan Rachel reflektoi kaikkia niitä susia, joiden kanssa hän on tehnyt töitä.

She cannot imagine a baby, certainly not in relation to herself as its mother.
[–] But here she is, delaying, ruminating, caught between states. Shouldn't she know what she wants: what to do and how to do it?

[–] She thinks of Moll and Tungsten, all the past animals she has worked with. They know. Or some part of their system knows and there is no thought. Year after year, she's witnessed the behaviour of the reproductive females, in their oestrus periods, the sequences and solicitation, prancing, rolling on their backs. Even the naïve ones understand how to act when the time comes. Instinct activates, makes them turn their tails to the side, help the males mount them. Parenting is intuited. The loss of belly hair. How to nibble away the thin membrane surrounding the newborn pups. They have no choice.

What use are higher faculties now, Rachel thinks, as she indicates and pulls out onto the road. Cognition and invention, the internal combustion engine, intermittent wipers, peace treaties and poetry, the Homo Sapiens' thumb and tongue? Is optionality really evolutionary ascent when it leads to paralysis? (TWB, 107-108.)

Rachel on raskaana, mutta hänen on vaikea kuvitella tulevansa äidiksi. Pohdiskellessaan tilannetta, abortin ja lapsen saamisen vaihtoehtoja, hän vertaa ihmistä ja sutta. Mielenkiintoisesti teoksessa ilmaistaan Rachelin työskennelleen susien *kanssa*, teoksen aineelliset sudet asetetaan siis ikään kuin Rachelin kollegoiksi tutkimuskohteiden tai suojelun kohteiden sijaan. Rachelin ajattelussa sudet tietävät, kuinka tullaan vanhemmiksi, ainakin jokin osa heidän ”systeemiään” tietää, eikä ”ajattelua ole” – toisin kuin hänellä, ihmisellä, jonka valinnan vapaus johtaa toimijuuden halvaantumiseen. Sudet näyttävät siis jossain määrin suoraviivaisempina aktanteina kuin ihmiset.

Rachel kuvaa susia usein etenkin lajina biologisesti ylivermaisiksi. Ylistävä kuvaus on toistuva teema, ja ylistyksessä liikutaan paitsi biologisten faktojen, myös yliluonnollisia kykyjä lähestyvien attribuuttien alueella. Paitsi yliluonnollisina, ylistyskuvaukset voidaan nähdä myös inhimillisen fokalisoijan tunnustuksena siitä, että suden tietyt ominaisuudet ja aistit ovat parempia kuin muilla, inhimilliset mukaan lukien. Esimerkiksi kiivetessään veljensä kanssa eräälle Englannin järvisuon vuorista Rachel tulee ylistäneeksi susien anatomiaa: ”You know, a wolf’s breathing mechanism is superb. The way the structure of their nose has evolved. They have an incredible ability to oxygenate.” (TWB, 125-126.) Susien anatomian ylivermaisyyden ylistys saa jatkoa sisarusten jatkaessa vuoren huipulle:

Would they come up this high? Lawrence asks.

Sure. [–] They can travel much higher, she tells him, and they do. In the Ethiopian Highlands, Canada, Alaska. They can cross deserts and ice sheets; they live comfortably in any climate, gelid or desiccated, arboreal, tundra.

While she talks, he looks at her with admiration, as if it is she who is capable of such feats. I’m not what you think, she wants to say, but she likes his interest in the work. (TWB, 127.)

Rachelin mukaan sudet pystyvät kapuamaan paljon korkeammallekin kuin heidän huiputtamalleen vuorelle, voivat ylittää aavikoita ja mannerjäätiköitä ja elävät mukavasti missä vain ilmastossa. Eläintieteellisissä faktoissa pitäytyvä puheenvuoro saa Lawrencea katsomaan siskoaan ihailen, kuin hän itse kykenisi moisiin saavutuksiin. Inhimillinen toimija muuttuu kuvatussa hetkessä hybridiksi saaden suden ominaisuuksia ja piirteitä. Rachelin toimijuus hänen veljensä näkökulmasta laajenee ja laajentavana elementtinä toimii suden

fysiologiset piirteet. Tilanteessa vallitsee Bennettin (2010, xi) sanoin ”outo logiikka”; eri kategorioihin kuuluvat entiteetit saavat toistensa piirteitä, heidän olemuksensa sekoittuvat ja kaunokirjallisenä konstruktiona tällainen hetkellisesti suden piirteitä saanut ihmishybridi ei sinänsä ole pelkkä ihmisrepresentaatio. Erityisen kiinnostavaa on, että ”villin” kategorian piirteet ihmisessä aiheuttavat kanssaihminen ihailua.

Teoksessa susien riippumaton toimijuus ja inhimillisistä olennoista vaikuttanut toimijuus usein limittyvät, ja selkeää rajaa näiden välillä on vaikea havaita. Toisaalta lähestulkoon kaikkialla planeetallamme on havaittavissa inhimillisen toiminnan jälkiä vähintään ilmastossa ja ilman koostumuksessa. Kun sudet on vapautettu suurempaan, lopulliseen tarhaan ja Rachelin lapsi on syntynyt, koittaa talvi ja Rachel käpertyy lapsensa kanssa mökkiinsä.

She nurses the baby by the fire and reads reports sent to her by Huib and Sylvia. Ra and Merle have found their range and are tracking the herds. They have denned; a good indicator for mating come February, the coordinates almost exactly central in the enclosure. She makes a note – the pups would then be due late April, perhaps early May at Britain’s latitude, a sixty-day gestation.

[–] Just enjoy it, Huib tells her when she phones. Our guys are doing fine.

Not that she doubted it. Annerdale is a utopia for Ra and Merle: plentiful biomass, no other packs to compete with or species of similar prowess. The temperature, though low and dropping weekly, is mild compared to the bitter Romanian winter. (TWB, 259.)

Susien kotiuduttua suurempaan tarhaan – ja tehtyä pesän lähes sen keskikohtaan – vähenee projektin inhimillisten toimijoiden merkitys susille. Aidat toki rajaavat susien liikkumismahdollisuuksia, mutta tässä kehyksessä, Annerdalen ”susien utopiassa”, näillä menee hienosti: runsain mitoin biomassaa, ei kilpailevia laumoja tai yhtä kyvykkäitä kilpailijoita. Toimijaverkko kiinnostavasti yhtä aikaa löyhenee ja tiivistyy: inhimilliset aktantit jäävät kauemmas, mutta susien ja muiden ei-inhimillisten väliset yhteydet korostuvat saalistuksen ja muiden mahdollisesti intensiivisten tilanteiden myötä.

Eri eläinlajien, etenkin ihmisten, susien ja susien potentiaalisten saaliseläinten tekemät aistihavainnot ovat *The Wolf Borderissa* hyvin tärkeä toimijuuksien piirtämisen väline. Ihmisten aistimiskyvyt ovat rajallisemmat, ja nämä turvautuvatkin teknologisiin

apuvälineisiin ja abstraktiin ajatteluun pyrkiessään havainnoimaan susia. Rachel menee eläinlääkärin tyttären Chloen kanssa tarhaan, ja kohdassa käsitellään näkemistä ja nähdyksi tulemistä hieman kliseisen mentori-oppilas-asetelman avulla.

If we don't see them we'll try again another day.

[--] There's a pause, then Chloe says,

But they'll see us, won't they?

Yes, they will, Rachel says.

Chloe grins and is pleased. The logic: being seen by a wolf is nearly as good as seeing a wolf.

[--] They walk for an hour or so, looping round towards the lower fields. The signals are strong; they are close, but remain out of sight.

We might do better staying put and seeing if they make an appearance, Huib suggests. Let's go over there. We don't want to go too high, Chloe – they don't like you being higher up than them.

Because it's an advantage for watching things? Chloe suggests.

Exactly. And ambushing.

[--] Every once in a while she lifts her binoculars and scans the terrain, replaces them against her chest. They wait – forty-five minutes, an hour.

[--] Then, a text from Gregor arrives. *Wolf coming over Caston Bield*. [--] Chloe tugs Rachel's arm. She points.

Is that one? I think that's one.

On the horizon, bracketed between two trees, Ra is standing looking towards them.

Bingo, Huib says. You have good eyes.

[--] Merle walks up behind Ra. Her coat ripples in the wind. The pair take stock of the intruders, then begin along the hill, laterally, cutting down towards the river, picking their way past boulders and trees. They move mostly in plain view, disappearing for a time behind roods of stone, Merle smoking through the brown bracken. Ra's pale coat glows in the winter gloom like halogen. They disappear into a grove of trees beside the river. The group keeps watching for a time, but they do not reappear. (TWB, 270-272.)

Sudet havaitsevat inhimilliset olennot ensin, ja jälkimmäiset havaitsevat sudet käyttäen näköä parantavia kiikareita apunaan. Kohtaaminen vaikuttaa melko yhdenvertaiselta: ei-ihmiset havaitsevat ihmiset ensin, eivät välittömästi säikähdä vaan arvioivat tilannetta rauhassa ja lähtevät sitten pääosin täysin näkyvissä etenemään omaan suuntaansa. Ihmisten on kuitenkin käytettävä teknologisia apuvälineitä, siinä missä susien havaintopiiri on laajempi ja he havaitsevat ihmiset parempien aistiensa avulla jo kauempaa. Susien muistia ei kohtauksessa kosketeta, vaikka he ovat olleet aiemmin runsaasti tekemisissä Rachelin ja

Huibin kanssa. Suden kognitio jää tilanteessa kerronnallistamattomaksi materiaksi.

Romaanissa susien toimijuutta ja paikoin heidän riippumattomuuttaankin korostetaan myös tekstuaalisilla keinoilla, asettamalla heidät komposition tasolla kauas ihmisistä ja käyttämällä ihmishahmon fokalisoinnin sijaan fokalisoimatonta kuvausta. Englantia kohtaa poikkeuksellisen luminen talvi, lunta on niin paljon että ihmisten toiminta vaikeutuu ja liikkuminen rajoittuu. Susilla sen sijaan asiat ovat mainiosti:

The snow begins to melt and the ice beneath reveals itself like broken glass, the weapons in a Saxon hoard, instruments of havoc. The country begins to move slowly, to right itself again. Then, more snow. Huge white floes, like a nineteenth-century dreamscape. Everything stops.

In the middle of it, away from the malady of humans, the wolves sit watching the red deer moving across the moor, high-stepping daintily, testing each foothold. They assess the prospects of the hunt, judge the expenditure of energy, the resistance, the lack of traction. The herds keep to the best routes, ground where the snow is thinnest, where they will not have to flounder to escape. Since autumn, their behaviour has changed rapidly. A new nervousness has arrived; the running past has caught up with them. Ra and Merle watch from a high vantage point, ready to accelerate down the slopes and across the valley bottom, muscling through the drifts, bipartisan hunters of the mountains and the plains. But there is a refractory quality to their watching. Below, the deer pass by, single file, ears twitching, eyes glimmering black. They move safely on. A carcass lies close to the entrance of the den; another hunt is not yet necessary. Several times during the month they've been locked in a tie, rear to rear: their season of cold union. (TWB, 298-299.)

Saksanhirvien käytös on muuttunut susien tulon jälkeen: he liikkuvat paljon varovaisemmin ja hermostuneemmin, etsivät turvallisia väyliä syvää lunta vältellen. Materiaalinen maailma on muuttunut, Bennettin mainitsemat yhteentörmäykset ja kehitymiset ovat johtaneet kokonaisen eläinpopulaation, saksanhirviyhdyksunnan, elintapojen rajuun muutokseen. Kohdassa käsitellään mielenkiintoisesti susien aktanttiutta: sudet tutkivat avautunutta metsästysmahdollisuutta tarkasti arvioimalla energiankulutusta, vastarintaa ja pidon vähäisyyttä. Sudet kuvataan keräämässä ja käsittelemässä tulevaan toimintaansa liittyvää ja vaikuttavaa informaatiota ja tekemässä päätöksiä tämän ja ruokavaraston tilan pohjalta. Susien toiminta vaikuttaa inhimillisittäin rationaaliselta. Koska susien pesän lähistöllä on vielä syötävää materiaalia raadon muodossa, ei metsästys ole vielä tarpeen. Tässä suhteessa

teoksen sudet vaikuttavat kykenevän abstraktiin ajatteluun, toisin kuin aiemmassa lisääntymisen intuitiivisuutta korostaneessa kohdassa. Tähystyspaikalta saaliseläimiä tarkkailevat sudet pystyvät pitäytymään saalistamisesta, koska heillä on toisessa paikassa jäljellä syötävää. Toisaalta kerronnan voi tulkita myös ihmiskeskeisenä, inhimillisen diskurssin kautta ei-inhimillisestä kertovana. Järkeily, arviointi ja todennäköisyysslaskenta ovat asioita, joita ihmiset tekevät pohtiessaan suunnitelmiensa riskejä, tarpeellisuutta ja mahdollisuuksia. Kohta lukeutuu teoksen harvinaislaatuisiin fokalisoimattomiin jaksoihin Rachelin fokalisoiman kerronnan sijaan. Teoksen inhimillisistä hahmoista eriytyvää kerrontaa vahvistaa lisäksi jakson sommittelu: runsas lumentulo haittaa kyllä ihmisiä, mutta sudet eivät niinkään vaikutu tästä toimijuuksia eri tavoin muovaavasta elementistä, lumiaktantista. Ihmisiä kuvataan kohdan alkupuolella sanalla "malady", sairaus tai häiriö, etäännyttäen kohdan kuvausta kenties teoksen inhimillisistä kauimpaan narratiiviseen kolkkaan.

Omassa rauhassaan elelevästä susipariskunnasta tulee entistä erakkomaisempia, ja projektin ihmiset päättävät olla häiritsemättä heitä uudelleen ennen loppuvuotta:

She goes into the enclosure with Huib again, but the wolves are much more reclusive, a good sign, and the decision is made not to disturb them again until later in the year. (TWB, 300.)

Kevään koittaessa susien vaikutus tarhan toimijoihin jatkuu. Saksanhirvet eivät enää norkoile nummilla tai laaksoissa, vaan pinkovat vauhdikkaasti ja pyrkivät välttämään alueita, joissa he voisivat jäädä susien satimeen. Susilla on kaikki mitä he tarvitsevat, ja Rachel on "nimetön heille":

Six wolves are silhouetted against the Cumbrian fells. They are no longer aliens: they never were. She is nameless to them. They have everything they need. The herds swell with the arrival of the calves, so spindle-legged and spastic it seems they are defunct, tamping and flailing on the ground in an effort to stand, but capable of running within minutes, leaving their wet sacs strung behind them on the grass. And they do run – the deer no longer linger on the moorland or in the long valleys; they avoid areas where entrapment is possible, where many of their number have already fallen. They have been fully reprogrammed and obey the laws. Their sentries sniff the wind and scan the horizon. There is a form ghosting between the trees, skirting round the heather, perhaps nothing, or

there is simply a scent drifting, with menacing association. They graze and quickly move on. When it happens, it happens like an explosion: a fuse lit at the corner of the herd, a burst of fear across their number. The closest kicks hard, for it has likely been chosen and senses it, setting the herd in motion, a terrestrial murmur-ation. They flush across the lowland, pursued without full exertion, but with a terrible evolved stamina, and are driven up a gradient. Degrees of weariness, the victim begins to struggle slightly and slow. The wolf closes, closes. Even after the pursuit is over and the calf is brought down, rump-first, back legs skittled, the herd still runs. Only its mother pauses to look back, then runs on with the rest. Merle has made the kill, independently, as if on principle.

From the top of a hill, the pups watch. Two females and two males. It will not be long before they begin to chase after their parents, part of the hunting squad-ron. They grow in radical bursts, quarrying small prey in the grass around the den, mouse-pouncing, venturing further into the enclosure as their endurance grows. Despite the distinguishing features – one with a striped grey back like a marsupial, one with a tipping ear, one honey furred, and the smallest darker than the other – they remain unnamed. This is Rachel’s idea, but the team has agreed. There’s some kind of wish fulfilment to it, she suspects – that they should remain as far from domestication as possible, because they are so close to it. (TWB, 333-334.)

Saksanhirvet on ”täysin uudelleenohjelmoitu”, susien läsnäolo ja uhka heille on saanut heidät toimimaan varovaisemmin ja laumat sinkoavat juoksuun pienimmästäkin epämääräisestä liikkeestä puurajassa tai tuoksunrippeestä ilmassa. Paitsi Rachel susille, myös neljä sudenpentua ovat nimettömiä ihmisille selvästi erottuvista fyysisistä piirteistään huolimatta. Tässäkin kohdassa reflektoidaan villiyyden ja kesyyntymisen teemoja, ja susien villinä pitäminen/pysyminen näyttätyy inhimillisenä konstruktiona.

Kun sudet päästetään rikollisesti vapaaksi tarhasta, heidän toimijuutensa muuttuu ja he vaikuttavat uusilla tavoilla paikallisiin eläimiin. He ikään kuin vievät uudelleenvilliinnyttämistä (re-wilding) mukanaan edetessään alueella ensimmäisinä susina vuosisatoihin:

The transmitter signal is still there, weak, but no weaker [--]. Something flashes at the side of the road – a deer’s rump – a white flag, like a semaphore. There is a new state of emergency in the woods. (TWB, 386.)

Teknologian avulla seuratut sudet muuttavat muiden eläinten olosuhteita: metsässä on uudenlaista ”hätätilaa”. Paitsi villit saksanhirvet, myös koti- ja tuotantoeläimet vaikuttavat susista:

As she passes a gate, she notices three horses gathered in the corner of a field. [--] The creatures are visibly upset. Their heads nod up and down, and they push against each other and vie for wall space. One rears up, a white crescent cupping its dark eye. Something has spooked them, and not long ago. (TWB, 393.)

Kohtaukset ovat toimijaverkkoteorian näkökulmasta mielenkiintoisia: Rachel havaitsee pois tolaltaan joutuneet hevoset pellolla ja päättelee, että jokin on säikäyttänyt heidät vain hetki sitten. Rachel käyttää toki radiovastaanotinta apunaan susia seuratessaan, mutta vaikutukset ja muutokset luonnossa antavat hänelle tarkempaa tietoa: vastaanottimella ei saa viittä mailia tarkempaa sijaintitietoa radiolähettimien kantajasusista, pillastuneet hevoset ja käytökseltään muuttuneet peurat taas kertovat susien olevan paljon lähempänä. Rachelin tekemä jäljitys ei ole siis pelkästään hänen oman älykkyytensä tulosta, vaan toimijuutta kohdassa käyttävät esimerkiksi vapaana liikkuvat sudet, heidän erittämänsä tuoksut, tuuli ja ilmavirrat jotka kuljettavat nämä hevosten aistittaviksi ja hevoset, jotka käytöksellään indikoivat tapahtunutta.

Sudet kohtaavat inhimillisiä toimijoita ja seuraa konflikti, jota tosin ei kuvata teoksessa, sen lopputulos kyllä. Yhtä susista on ammuttu, ja varislinnut kerääntyvät henkitoreissaan piiloutuneen suden ylle. Myös tämä muiden ei-inhimillisten toimijoiden, älykkäiksi eläintieteen tuntemien varislintujen, käytöksen muutos auttaa Rachelia löytämään ammutun suden:

In the treetops, a few solicitous black crows caw, hopping down the branches, cautiously, peering below, then hopping back up again. It's here, she thinks. She checks the receiver again. The signal is still strong – they are very close, unseen. She moves carefully, searching for tracks in the softer earth. Single paw prints, a spattering of dark blood. She turns and looks back at the farm, which is clearly visible: a huddle of pens, low chimneys, and a bowed roof. Jim Corrigan will have watched the animal's departure, might even have fired more shots as it took off, just to be sure. [--] The crows clamour above her. She is invading. They have guarded the prize and want it back. (TWB, 398, 400.)

Lainauksessa Rachel käyttää abstraktin ajattelunsa avulla toimijaverkkoa löytääkseen haavoitetun suden. Paitsi linnut, myös haavoittuneen suden jättämät jäljet ja veriroyksket

ovat osa erilaisten aktanttien muodostamaa toimijaverkkoa, jonka rihmoja Rachel seuraa tehdessään havaintoja ja päätellessään.

Rachelin fokalisoinnissa kohdissa ei päästä susien pään sisään, vaikka eläintieteilijänä hän esittääkin todennäköisiä toimintamalleja ja sanallistaa kokemuksiaan aiempien susien kanssa. Osa susien aistimuksista kuvataan ”selittämättöminä”, ilmiöinä, joita inhimillinen toimija ei kykene eikä pyri kertomaan. Susien kuvataan aistivan paremmat elinmaastot pohjoisen suurilla ylämailla, ja pysyvän liikkeessä, kunnes paras alue on löytynyt:

She suspects they will continue to travel under the cover of darkness, like a raiding party, responding to the new level of human activity encountered since leaving the estate. They might even clear the northwest range and head for the border by morning. The outer district offers only a partially adequate environment; they will certainly not linger, or return to Annerdale. They will sense the greater uplands to the north, and will keep moving until they find the best territory. (TWB, 411-412.)

Aistimuksen laatua tai luonnetta ei selvennetä; kertojalla ei ole pääsyä susien mieliin. Tämä valinta korostaa susien itsenäisyyttä ja ainutlaatuisuutta suhteessa inhimillisiin viistäen kysymystä, voiko ihminen eettisesti kuvata toisen eläinlajin kokemuksia ja mielen prosesseja tämän tajunnan sisältä? Lainauksen lopun susien aistimus pohjoisen laajoista ylämaista jää Raipolan sanoin materiaksi, jota ei voi kerronnallistaa (Raipola 2020, 263).

Susien jatkaessa matkaa selittämättä jäävien aistimustensa ohjastamina, ainakin fokalisoi- Rachelin mielestä, tehdään heistä lisää havaintoja. Jälleen toinen ei-inhimillinen olento, hevonen, havaitsee sudet ja vauhkoontuu, lisäksi koulubussin kyydissä matkustava koululainen havaitsee sudet. Rachel kerronnallistaa havainnot susien poistumisena Järviseudulta kohti metropolialuetta.

In the interim there have been two more sightings, both in the farmland between Aspatia and Wigton. A woman riding on a bridleway, whose horse bolted with her clinging on to it, and a child on a school bus, disbelieved by everyone at first, the boyish fantasy of seeing White Fang running alongside. It means they have left the Lake District national park and are nearing the metropolis, with its heavy

traffic and intersections. If they keep to the salt marsh and estuary belt to the north of the city, they will be OK, she thinks. (TWB, 416.)

Susien lähestyessä tiheämmin asuttuja ja liikennöityjä alueita risteyksineen Rachelin tajuntaan ui jälleen suojelumotiivi: mikäli sudet pysyvät rantakosteikkojen ja jokisuulahtien vyöhykkeellä, he pärjännävät.

Vaikka *The Wolf Borderin* aineellisissa susissa on välillä havaittavissa merkkejä riippumattomuudesta ihmisestä ja Annerdalen tarhassa elävät sudet kuvataan esimerkiksi harvinaisen runsaslumisen talven aikana tekstin rakenteen ja fokalisaationkin kautta riippumattomina, ovat teoksen parhaiten aineellisen suden määritelmään sopivat sudet pelkistetty kuitenkin useimmiten lähinnä vaistojensa varassa toimiviksi lajinsa tyypillisiksi edustajiksi. Nämä representaatiot lisääntyvät kiima-aikana, liikkuvat ja metsästävät aina tietyllä tilastollisesti varmasti melko paikkansapitävällä hierarkialla, ne tarvitsevat ihmisen suojelua ja ne asetetaan jopa ihmisyksilöiden lapsen asemaan. Villin eläimen arvaamattomuus ja toimijuus saa väistyä todennäköisen suden tieltä. Runaslumisena talvena sudet ovat jatkuvasti riippuvaisia muusta luonnosta ja ympäristöstä, vaikka saavuttavatkin riippumattomuutta ihmisestä. Välillä teoksen susia kuvataan inhimillisen kerronnallistamisen kautta esimerkiksi tekemässä ”rationaalisia” metsästyspäätöksiä olemassa olevan ruokavarastonsa ja mahdollisen jahdin todennäköisyyslaskelmien pohjalta. Kuitenkin osaa susien aistimuksista, esimerkiksi luontaiseen muuttovaelluskäytökseen liittyvää pohjoisen parempien maiden vaistoamista ei kerronnallisteta. Inhimillisen toimijan aistikyvyn yli menevät suden aistimukset saavat paitsi kerronnallistamattomia, myös yliluonnollisia sävyjä. Teoksessa siis tunnustetaan ei-inhimillisen toimijan ja materian piirteitä, joita ei ole mahdollista kuvata inhimillisen diskurssin avulla.

3 Susien ja ihmisten yhdessä muotoutuva toimijuus

Tässä luvussa tarkastelen teoksen susia ihmisten aktiivisten toimenpiteiden kohteina ja toisaalta susia toimimassa aktiivisesti ihmisiä kohtaan. Suojelutoimet, metsästys, teknologisointi ja medikalisointi kuten paikanninimplanttien asettaminen eläimeen ja näiden rokottaminen ovat esimerkkeinä tällaisista toimenpiteistä. Teknologian ja eläinlääketieteen lisäksi tutkin myös muita inhimillisiä tieteitä teoksessa toimijuuksiin vaikuttamassa. Tarkastelen, millaiseksi aineellisten susien toimijuus muodostuu inhimillisesti vaikutettuna ja rajattuna, ja tekevätkö sudet aktiivisia toimijuuden tekoja ihmisiä kohtaan. Tiukan vastakohtaisen eläin/ihminen-näkökulman sijaan pyrin tarkastelemaan toimijuuksia yhdessä monien aktanttien muodostamina ja muuttuvina prosesseina. Tilallisuuden kysymyksiä käsittelen tätä lukua seuraavassa luvussa ja yhteiskunnan ja vallan osuutta susien toimijuuden muodostumisessa viimeisessä analyysiluvussa.

Teoksessa pääasiallisena fokalisoijana toimii eläintieteilijä Rachel, jonka fokalisoima susikuvaus on suurimmaksi osaksi tieteelliseltä vaikuttavaa. Hahmo kirjoittaa satunnaisesti eläintieteellistä artikkelia tarinan edetessä tuoden henkilölle tieteellistä uskottavuutta ja auktoriteettia. Ääni ei kuitenkaan ole jatkuvasti pelkästään suden eläintieteellisiin ominaisuuksiin pohjautuvaa: susi on esimerkiksi ”Perfectly made” ja ”The god of all dogs” (TWB, 6). Rachelin ja hänen työparinsa kuvataan olleen yhdysvaltalaisessa hankkeessa kuin vanhempia susille. Epätieteellisyydessään ilmaisu muistuttaa ihmisten suhtautumisesta lemmikkieläimiinsä: monet puhuvat itsestään lemmikkinsä vanhempana. Ei-inhimillisen kohteileminen diskurssitasolla ikään kuin huoltajuuden alaisena ja jollakin tapaa avuttomana vie toimijuuden mahdollisuuksia kuvauksen kohteilta, ja toisaalta tuottaa fiktiiviseen narratiiviin kupruja – Rachelin ja hänen työparinsa positioiden tieteellinen taustavire saa väistyä jonkinlaisen alentuvan kiintymyksen tieltä. Vanhemmuus- ja suojelupuhe vähentävät ei-inhimillisen eläinsubjektin toimijuutta: ei-inhimillinen eläin menettää tekstissä mahdollisuuksiaan vaikuttaa olemisensa ehtoihin. Sävyn voi tulkita myös kirjailijan itsetietoisena kritiikkinä ja ironiana ihmisten suhtautumiseen muihin eläimiin.

The Wolf Borderin aineelliset sudet ovat lähes jatkuvasti tarkkailun ja teknologisten

välineiden kohteina. Jo ensimmäisellä sivulla tuodaan mukaan kamera, jonka avulla susia teoksessa usein tarkkaillaan. Susia tarkkaillaan paitsi kaulapannoissa kulkevin radiolähettimin (s. 14), myös nukutetun kehon sisään kirurgisen toimenpiteen avulla asetettavien implanttilähettimien avulla. Teoksen sudet ovat toki ylipäätään ”ei-susia”, enintään todennäköisiä susikuvia, ja implantit ja lähettimet vahvistavat tätä ilmiötä. Suden villiys, omaehtoisuus ja oikeus omaan kehoonsa vähenevät teknologian ja tarkkailun myötä. Ei-sudella tarkoitan ensinnäkin kaunokirjallisen teoksen luonnetta, jossa kuvattavat entiteetit ovat tekstuaalisia konstruktioita, eivät ”todellisia”, eläintieteellisiä susia. Toisaalta implanteilla, rokotteilla ja seurantapannoilla höystetyt sudet voidaan nähdä post- ja transhumanismin näkökulmista hybrideinä, joissa yhdistyvät ei-inhimillisen eläimen lisäksi teknologia seurantalaitteineen ja tiedonvälitysprotokollineen ja rokotteiden ja leikkausten avulla muutettu ei-inhimillinen anatomia. Näin muokatut sudet ovat jotain muuta, kenties jotain enemmän ja toisaalta vähemmän kuin sudet, joihin ei ole näin kajottu. (vrt. Raipola 2016, 35.)

Rachelin työ hänen aiemmassa tehtävässään amerikkalaissusien parissa sisältää runsaasti teknologista tarkkailua ja taltioidun aineiston läpikäyntiä. Susia kuvataan, heidän ääntelyä nauhoitetaan ja taltioita analysoidaan.

Tomorrow they will start analysing the month’s data, video footage from the den, audio recordings from the pack’s patrols along the buffer zone. (TWB 57.)

Suden liittolaisen positioon asettuvan eläintieteilijän työnkuvaan kuuluu susiin kiinnitettävien ”ulkopuolisten” teknologisten välineiden asettaminen, ylläpito ja tarkkailu, eikä toiminnalle odoteta suostumusta kohteena olevilta ei-inhimillisiltä eläimiltä. Kuitenkin syntyvä eläintieteellinen ymmärrys muodostuu yhdessä ihmisten, susien ja muiden ei-inhimillisten tahojen kanssa. Teoksessa sanallistetaan tämä positio, susien *kanssa* työskentely, mutta hankkeissa syntyvän tiedon muotoutumisessa susilla olevaa suurta roolia sen sijaan ei sanallisteta.

Rachel on aluksi kieltäytynyt Penningtonin tarjoamasta paikasta Annerdalen susiprojektin johdossa, mutta hän aikoo olla projektin ystävä tarjoten luomiaan verkostoja hankkeen avuksi susien hankinnassa.

She'll make the introduction between Stephan Dalakis in the Carpathian rescue centre and Thomas Pennington – she will be a *friend* to the Annerdale project; she'll help get him his wolves. (TWB 57.)

Myöhemmin Rachel kuitenkin päättää vaihtaa työpaikkaa Atlantin toiselle puolelle ja ottaa jaarlin hankkeen vedettäväkseen. Sudet näyttäytyvät hankintansa suhteen jonkinlaisena kauppatavarana, jotka hankkiakseen täytyy tuntea oikeat ihmiset ja esittää asia oikein – ja maksaa inhimillisellä valuutalla. Paitsi inhimilliset toimijat kuten Atlantin yli suhaava Rachel, myös osa teoksen susista ”matkustaa” maiden välillä lentokoneella – joskin tiedottomana rahtina. Rachel matkustaa pitkiä matkoja susien takia, harkitessaan tulevaisuuttaan, ja susia liikutetaan etäisyyksien päähän ihmisten mielenliikkeiden vuoksi.

The flight's booked. And they're fit enough to travel now.

Why were they in the rescue centre?

The male had a leg injury. The female was poisoned. But her system seems fine. She should be able to breed.

[--] Alexander has been researching his new charges and their possible ailments – cataracts and cancers, and depression, which is not unlikely during their time in quarantine. The smaller enclosure, in which they will be kept and monitored for the first few months, will be hard after the Romanian mountains. (TWB 96.)

Rachel keskustelelee Annerdaleen tulevista susista heidän eläinlääkäriinsä kanssa. Sudet ovat peräisin Romanian vuoristosta ja heitä on hoidettu erilaisten vammojen takia villieläinten pelastuskeskuksessa. Naarassusi on joutunut myrkytyksen uhriksi, mutta Rachelin mukaan tämän ”systeemin” pitäisi olla kunnossa; hänen pitäisi kyetä lisääntymään. Systemaattista logiikkaa susille tarjoava näkökulma on merkillepantava osa teoksen susikuvausta: sudet nähdään järjestelminä, jotka toimivat tai joita hoidetaan inhimillisin keinoin, mikäli toiminnassa on puutteita. Susille on varattu lentoliput ja vaadittavat järjestelyt villieläimen maahanmuutolle ovat varsin byrokraattiset. Inhimilliset toimijat ovat todenneet sudet riittävän terveiksi matkustamaan. Eläinlääkäri ja -tieteilijä puhuvat susien mahdollisista vaivoista kuten kaihi, syöpä ja masennus, joista jälkimmäisen ilmeneminen ei olisi yllätys karanteenissa. Susia pidettäisiin alkuun pienemmässä tarhassa karanteenin vuoksi, ja heidät päästettäisiin suurempaan päätarhaan myöhemmin, kun nämä olisivat sopeutuneet

paikallisiin olosuhteisiin.

Eläinlääketieteellinen suhde ei-inhimillisiin toimijoihin on vahva, sillä molemmat Annerdalen tulevan susilauman alkuperäisestä susiparista ovat joutuneet hoitotoimien kohteeksi - tarve eläinlääketieteelliselle interventiolle on syntynyt salametsästäjän ja myrkyttäjän, susien vihollispositioista toimivien ihmisten tekojen seurauksena.

She opens a text from Stephan Dalakis. A picture of the male, as promised, running in the enclosure. Since being found in the illegal trap in North Moravia by the Hnuti Olomouc patrol and the subsequent leg surgery, he has made a full recovery. He is pale, with almost white fur, perhaps three years old. She texts back. *Magnificent.* (TWB 113.)

Lainauksesta käy ilmi, että myös urossusi on vammautunut inhimillisten toimijoiden tekojen takia, hänen tapauksessaan laittoman ansametsästyksen vuoksi. Susi on leikattu Romaniassa jalkavamman takia, ja parantuminen on sujunut mainiosti.

Metsästys ja suojeleu ovatkin jatkuvasti liitoksissa *The Wolf Borderin* aineellisten susien toimijuuteen. Rachel kollegoineen ja hengenheimolaisineen tutkii, tarkkailee ja suojelee, useimmiten nimettömiksi jäävät tai korkeintaan väärillä nimillä esiintyvät metsästäjät tai muut susien viholliset tappavat teoksen aineellisia susia, tai ainakin pyrkivät siihen, ja kohdistavat vihollisuuksiaan myös susien suojeelijoihin ja tutkijoihin. Sivulla 23 Rachel ajattelee Chief Josephin laumaa, jonka suojeleu ja tutkimuksen parissa hän työskentelee, kunnes lähtee Atlantin valtameren toiselle puolelle Englantiin uuteen susihankkeeseen. Rachel kuvittelee Chief Josephin:n laumasta vieroitetun nuoren suden ensin elinvoimaisena ja ylväänä etenemässä maastossa, sitten tapettuna groteskisti maassa lojumassa tantereella verisenä. Huolen sävyttämää pohdiskelua värittää salametsästäjien laittomat keinot ja susien liittolaisten vähäiset vaikutusmahdollisuudet. Sekä suojeleu että metsästys ovat jonkinlaista puuttumista susien tekemisiin, suojeleu tapauksessa ihmislajin aiempien tekojen moraalisen taakan kanssa ja metsästyksessä ehkäpä tuon taakan jatkumoa.

Salametsästys ja muut inhimillisten aiheuttamat uhkat susille ovat teoksessa runsaasti läsnä.

Esimerkiksi Rachelin aiemmassa työssä Yhdysvalloissa työntekijät törmäävät salametsästyksen tasaisin väliajoin, kuten radiopantojen hiljentyessä tai seurantasusien kohdatessa väkivaltaisen loppunsa.

The following week, Left Paw's radio collar arrives by courier, sent by a Mr R. E. Buke, postmarked Clarkston, Washington. Kyle opens the package and holds up the device to show her, then tosses it onto the office table. The collar has been cut, the transmitter is broken, its electrical chip pried out – probably smashed or doused in solvent. A sudden heaviness enters her, confirmation of the worst.

[--] Kyle reads the note and relays its information. Mr Buke found the collar lying on the path near the Snake River Bridge. The centre's address and logo were printed on the inner tag. Perhaps it was tossed from a vehicle travelling on the overpass, he speculates – the spot notorious for dumping.

Good of him to send it back, I suppose, she says.

[--] Oh come on. R. E. Buke? Rebuke?

What. Really?

Yeah. Tossed from a vehicle, what an asshole. (TWB 60.)

Esimerkissä työntekijät käyvät läpi keskuksen vastaanottamaa postia, ja yksi paketti sisältää aiemmin pimenneen ja huolta aiheuttaneen seurantapannan. Ikävän uutisen lisäksi viestintä sisältää sanaleikkien kautta paljastuvan lähettäjän pilanteon ja halveksuvankin asenteen. Susien liittolaiset huolestuvat, kun susi ei enää tuota dataa. Vastentahtoisesti tiedon tuottajan asemaan joutuneet sudet ovat osallisina tieteellisissä hankkeissa, ja seurantapannan lähettämän tietovirran katkeaminen tarkoittaa usein myös eläimen kuolemaa. Seuraavaksi Rachel pohtii keskuksen ja sen työntekijöiden asemaa ”pelissä”, jonka vastapuolena ovat susiin vihamielisesti ja väkivaltaisesti suhtautuvat ihmiset:

Rachel reaches over and picks up the collar. The strap has been sawn through, some kind of industrial cutter. She hopes to God he was shot, rather than trapped or run over or anything worse. She isn't angry. The game is stupid and sufferable; she and the other Chief Joseph workers are often agents for the losing side, but she must play the part. She puts the collar down. The Reservation is protected, but there are almost 800,000 acres, with few enough local tribal members and settlers that witnesses will be unlikely. The authorities cannot help. Such crimes are seldom prosecuted. Meanwhile, the hunters are good at what they do: they know the movements of the packs, the trailways. And dispersing male is, for some, the highest prize. She knows the refrain well. *Spreading their goddamn scourge. Let them get a foothold and they will be upon you, threatening your livestock, your home, your family.* Bullshit, semi-biblical paranoia. Left Paw will be a

good trophy. Plenty of taxidermists would agree to the work, even the ones in town with award-winning mounts and sophisticated websites – no need to go to some unlicensed backwoods skinner. The pelt is probably already on display, in a den or hanging on a timber wall, arousing admiration. (TWB 61.)

Pelistä piirtyy Rachelin pohdinnassa lohdu-ton kuva susien ja heidän liittolaistensa kannalta. Metsästäjät ovat taitavia ja sudet haluttuja saaliita, joita maineikkaatkin eläintentäyttäjät suostuvat käsittelemään ja joiden taljoja ripustetaan seinille ihailun kohteiksi. Toisaalta tapahtuma-alue on harvaan asuttua, eikä syytteitä usein nosteta. Salametsästäjät pääsevät tekemään laittomuuksiaan piilossa katseilta, ja lainauksessa mainitut pannan katkaisseet ”teolliset leikkuupihdit” antavat osviittaa valmistautumisesta, osaamisesta ja suunnitelmallisuudesta. Sudet näyttäytyvät Rachelin ajattelussa toisaalta pelin (usein häviävinä) osapuolina, toisaalta pelinappuloina, jotka ovat inhimillisten toimijoiden tekojen ja halujen kohteina. Rachel kuvailee salametsästäjien ja muiden susien vastustajien näkemyksiä, jotka vaikuttavat melko samankaltaisilta niin Yhdysvalloissa kuin Iso-Britanniassakin. Koko peli on muuntuva toimijaverkko, jossa häviäväkin vastapuoli on toimija.

Teoksen aineelliset sudet ovat vahvasti myös byrokratian ja lainsäädännön ja -tulkinnan kohteita. Susitarhan perustaminen Englantiin vaatii varsin huomattavan määrän paperitöitä, eikä teoksen loppuvaiheilla tapahtuvan aitauksen rikkomisen ja susipaon jälkeen seuraava siirtymävaellus Skotlantiin tapahdu ilman, että samaan aikaan itsenäistynvä uusi valtioentiteetti ottaisi pikavauhtia lainsäädännön kautta kantaa susilauman asemaan. Nostetaanpa susi myös uuden valtion nationalistiseksi symboliksikin. Suostutellessaan eläintieteilijä Rachelia vetämään susihankettaan, poliittista ja taloudellista valtaa käyttävä jaarli Thomas Pennington kuvailee byrokraattisia ja lakitieteellisiä haasteita, joita on kohdannut susihankkeensa kanssa jo ennen susien tuomista maahan:

This is a real chance for environmental restoration in a country that desperately needs it. The whole process has been incredibly bureaucratic. All the things one has to prove about wolves: previous inhabitation, suitable territory. God forbid they should be able to hunt their own prey! Government has become extremely adept at legislating its urban squeamishness – my chaps too, I’m afraid to say. (TWB 33.)

Pennington sanoittaa paitsi byrokraattisten kommervenkkiä tuottamaa turhautumista, myös omaa poliittista valta-asemaansa viitatessaan lainauksen lopussa hallinnossa oleviin ”kavereihinsa”. Byrokraattisuuden vaikutusten lisäksi lainauksesta kohoaa esiin ympäristön ennallistaminen, ”uudelleenvilliinnyttäminen” – ja villien sekä villiinnyttämisen vaatima runsas byrokratia. Vaikka tavoitteena on villien alueiden ja prosessien lisääminen ja ei-inhimillisten olioiden olosuhteiden elpymisen, vaatii tämä ankaraa paperinpyörittelyä ja inhimillisten toimijoiden avustusta suojelun ja lainsäädännön kautta. Pennington jatkaa Rachelin rekrytointisuostuttelua väläyttellen jopa susien täyttä palauttamista Britanniaan vedoten hankkeensa merkitykseen ja haasteellisuuteen:

America has everything you need. But, if I may say it, America isn't the real challenge. America has wolves walking back down from Canada of their own volition. Aren't you just overseeing what already exists? Here, even behind my ridiculous fence, they will be able to hunt and breed; they will be able to do what they do, and for the first time in centuries! Isn't that extraordinary? Imagine what it all might lead to. Perhaps even full reintroduction. (TWB 33.)

Jaarli vertaa Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian tilannetta susien osalta, Yhdysvalloissa sudet vaeltavat oman mielensä mukaan välittämättä Kanadan-rajastakaan, Iso-Britanniassa puolestaan on todellinen haaste: sudet pääsisivät ”tekemään mitä tekevät”, metsästämään ja lisääntymään, ensimmäistä kertaa vuosisatoihin, vaikkakin Penningtonin ”naurettavan aidan” takana.

Rachel ja jaarli Pennington puhuvat lainatuissa kohdissa poissaolevista susista, jotka eivät ole tilanteessa läsnä tai äänessä, mutta heidän puheessaan hahmotellaan ja kommentoidaan, tuodaan näkyväksi laajempia rakenteellisia ja yhteiskunnallisia susien toimijuutta määrittäviä ja rajaavia ilmiöitä joita käsittelen tutkielmani viimeisessä käsittelyluvussa tarkemmin. Suden sukupuutto brittein saarilta, vuosisatojen aineellinen poissaolo asettuu verratuksi Amerikan tilanteeseen, jossa sudet ovat olleet katkeamatta myös tämän Atlantin toisella puolella tapahtuneen vuosisatoja pitkän olemassaolokatkeaman aikana. Maininta susien mahdollisuudesta ”tehdä mitä tekevät” - metsästää ja lisääntyä, vaikkakin ”naurettavan aidan” takana - on mielenkiintoinen paitsi susien toimijuuden kannalta, myös sen sisältämän

toimijuuskuvauksen takia. Jaarli Pennington typistää ilmauksessaan sudet ruoan hankkijoiksi ja lisääntyjiksi kantaen kaikuja eläimistä jonkinlaisina lisääntyvinä, syövinä ja nukkuvina automaatteina.

Penningtonin salassa pidetty tavoite, susien täydellinen palauttaminen vapaaksi Iso-Britannian luontoon, ei pelkästään aidalla rajattuun aitaukseen, käy ilmi jo teoksen varhaisessa vaiheessa mahdollisuuden kaapuun verhottuna. Rachel ei ole kuitenkaan erityisen vakuuttunut täydellisen palauttamisen realistisuudesta viitaten ihmisten valmiuteen ottaa vastaan maahansa ravintoketjun huipulla olevan petoeläimen:

Full reintroduction. In thirty years maybe, and not in England. She shakes her head. She has not come professionally unprepared.

The Highland studies are speculative – I know, I advised on one them [sic].

This country isn't ready for an apex predator yet, won't be for quite a while. The Caledonian Park took ten years to get off the ground, and then it was dismantled. The issue is just too divisive for Britain. (TWB 34.)

Inhimilliset toimijat määrittävät kohdassa, onko Britannia valmis suden paluulle. Ristiriita jaarlin pidemmän, kunnianhimoisen susien täyden palauttamisen tavoitteen ja tieteellisesti vakuuttavan Rachelin skeptisyyden välillä häivyttää teoksen täyden palautuksen pitkän tarinalinjan taka-alalle, pois todennäköisten tapahtumasarjojen kirjosta. Teoksen lopulla kuitenkin sudet vapautetaan tarhasta, ja epärealistinen ja -todennäköinen toteutuu. Ihmiset eivät ole valmiita susien palautukselle, koska Rachelin mukaan paikallisilta puuttuu syvällisempi suhde maaseutuun:

People here don't care about the countryside in any deep way, she says. They just want nice walks, nice views, and a tearoom.

That may be, he says. But I have an exciting vision. Sometimes a country just needs to be presented with the fact of an animal, not the myth. (TWB, 35.)

Rachel kuvaa inhimillisten suhtautumista ympäristöön, nämä eivät välitä maaseudusta syvästi, haluavat vain kivoja kävelyitä, näkymiä ja teehuoneen. Tällaiseen haluttuun maailmaan vapaasti toimiva susi ei mahdu. Lainauksen jälkimmäisessä osassa jaarli Pennington ilmaisee erään romaanin avainideoista: joskus maalle täytyy näyttää todellinen

eläin, ei myytti. Lainattu kohta havainnollistaa entisestään, kuinka toimijuus on nähtävä monisuuntaisena ja verkottuneena. Aktantit ovat vaikuttuneita toisistaan, vaikuttavat toisiinsa ja myös ajallinen hetki, vaikkapa suden palauttamiselle, vaikuttaa verkoston toimijuuden aktualisoitumisiin eri vaiheissa.

Teoksessa aineellisia susia muovataan eri tavoin: heitä hoidetaan eläinlääketieteellisesti, heihin istutetaan implantteja ja mikäli nähdään tarpeelliseksi, heidät steriloidaan. Susien elinpiiriä määritellään Annerdalen tarhahankkeessa, jossa luodaan yhdelle susilaumalle riittävän suureksi katsottu aitaus, jossa nämä voivat elää. Toisaalta sudet pyritään pitämään ”villeinä”, välttämään heidän kesyyntymistään tai tottumistaan liiaksi ihmisiin. Kun susilauma ei vielä pysty metsästämään ”tarpeeksi”, jotta tarhaan heidän kanssaan aidatut peurapopulaatiot pysyisivät riistanvartijan ja metsästäjätahojen mielestä riittävän terveinä, järjestetään peurajahti:

Moderators. Silencers. I'm wondering what the level of noise will be during the cull.

Got sensitive hearing, have they? Michael asks, sneering. Shall we fit them with ear mufflers?

[--] Incredibly sensitive, she says. But you misunderstand me. I'd like there to be noise – as much as possible.

[--] It keeps them alert, she explains, prevents them from becoming habituated – you understand what I mean by habituated, Mr Stott. I don't want them to get used to humans. So, can we agree you'll be as noisy as you can be for me? (TWB 194-195.)

Jotta sudet eivät tottuisi ihmisiin ja pysyisivät valppaina, metsästyksessä tulisi Rachelin toivomuksen mukaan käyttää aseita ilman äänenvaimentajia ja ylipäätään olisi hyvä, mitä enemmän melua pidettäisiin. Aidan taakse rajatut eläimet halutaan siis pitää villeinä pitämällä heidät melun avulla mahdollisimman kaukana ihmisistä. Teoksessa konstruoidaan tietyt piirteet, toimintatavat ja ominaisuudet kuvaten sudenkaltainen toimija, joka pyritään pitämään teoksen maailmassa mahdollisimman villinä. Villinä pitämisessä aktantteina toimivat ihmiset, heidän aseensa, ääniaallot ja muu häiriö joilla susia pyritään vieraannuttamaan ihmisistä.

Teos on itsessään tietoinen inhimillisen väliintulon kysymyksestä, sen hyväksyttävyydestä ja sen lukuisista harmaan sävyistä. Inhimillisten toimijoiden susien elämään puuttumista pohditaan teoksessa välillä myös reflektiivisesti etenkin eläintutkijoiden toimesta, ja välillä mukana on humoristisia sävyjä:

They pad soundlessly, even when they are within thirty metres of her. They do not howl. The nightly border tests of the first few weeks have lapsed into occasional bouts, their heads tilted back, throats perfectly straight to a funnelled point. Kyle had a trick for setting them off, if they were close by on the Reservation – he would howl mournfully until they howled back. Acceptable human interference, he called it. (TWB, 205.)

Kyle, Rachelin kollega yhdysvaltain projektissa, saa lähistöllä olevat sudet vastaamaan hänelle ulvomalla valittaen. Lakonisella huumorillaan Kyle kuittaa toimintansa ”hyväksyttävänä inhimillisenä puuttumisena”.

Sudet kaikesta huolimatta pääsevät tottumaan ihmisiin karanteeniaikanaan pienemmässä aitauksessa ollessaan. He sopeutuvat ihmisten läsnäoloon, eivät pelkää ja oppivat, mitä ihmisten toimet esimerkiksi ruoan tuonnissa tarkoittaa. Kesyntymiseltä vaikuttavan prosessin lisäksi susien aisteja kuvataan mahdottomiksi kerronnallistaa (vrt. Raipola 2020, 265): on mahdotonta harhauttaa susia tai lähestyä heitä salaa. Kohdassa mainitaan susien älykyys ja vaistomainen toiminta sekä korostetaan susien *tietämistä*. Tietämisen tapaa ja luonnetta ei kuitenkaan kuvata, joten tämä osio heidän sisäisestä maailmastaan jää kerronnallistamatta.

By the second half of the quarantine, the wolves have become much less nervous, smelling the meat being brought to them and anticipating the spot where it will be dumped. They come close in the wolfery, and do not strike back into the enclosure if a sudden move is made, or the gate clangs. Rachel and Huib rotate feed personnel and times when the carcasses are delivered. But the pair still slope towards them through the grass, heads slung low, cunning eyes. It is impossible to decoy, or approach in secret. They are too clever, hardwired; they *know*. Sometimes it is difficult not to believe they have additional senses, abilities not biomechanical – a kind of clairvoyance. Sometimes they are waiting in the right spot for the food the moment she has chosen its location and begun to approach.

[–] The problem is presented and extra scare tactics proposed, so the carcasses can be placed more quickly, staff members won't be as intrusive, and the wolves will reassociate their human keepers. Thomas listens attentively and seems regretful about the plan.

Yes, I suppose they are not pets and shouldn't act like it.

They're not pets, Rachel says. It would be wrong to let them become any friendlier. They're seeing too much of us. By which I mean, we're seeing too much of them. (TWB 209-210.)

Tavoite ei näytä toteutuvan, kun sudet eivät pysy villeinä, tarkemmin sanoen, kun ihmiset eivät pysy riittävän paljon poissa susien läheisyydestä. Sudet tottuvat hoitajiinsa, jotka tuovat heille ruokaa ja tarkkailevat heitä, ja alkavat assosoida heidät ruoansaantiin. Rachel ottaa moraalisen kannan: on väärin susia kohtaan, jos he tottuvat ihmisiin liiaksi ihmisten toiminnan ja lemmikkityyppisen suhtautumisen vuoksi. Rachelin huomautus, että oikeastaan ihmiset näkevät susia liikaa, aktivoi mielenkiintoisesti vaikutussuhteen kaksisuuntaisuuden. Molemminpuolinen tuttuuden tunne muodostuu eri aktanttien toimesta, ja ihmisten halu nähdä heille tärkeitä susia vaikuttaa jälkimmäisten toimijuuteen. Näkyvyys ja näkymättömyys muotoutuvat yhdessä ihmisten, susien ja muiden toimijoiden kesken. Lainauksessa käydään kärjistetyksi läpi myös mielenkiintoista susi-koira-, laajemmin lemmikkieläin-villieläin-kysymystä. Karanteenissa olevat sudet eivät ole lemmikkejä – seikka, jota joudutaan vääntämään hankkeen rahoittajan ja puuhämiehen Thomasin suuntaan hieman rautalangastakin.

Vaikka sudet tottuvatkin inhimillisiin kaitsijoihinsa liiaksi, heidän muu sopeutumisensa saa ihmisiltä vihreää valoa. Implantteja kuvataan mielenkiintoisesti sanalla "negligible", mitätön tai merkityksetön (susille). Tällä varmastikin viitataan siihen, että susien käytöksessä ei ole näkyviä merkkejä implanteista kuten raapimista tai puremista leikkauskohdasta, mutta riittääkö tämä todisteeksi implantin merkityksettömyydestä sudelle? Vaikka susi unohtaisi implantin olemassaolon, hänen kehonsa ja kudoksensa mukautuu ja muuttuu implantin ympärillä.

In fact, all the signs in the run-up to the release are good. The health reports are reassuring. The implants have proved negligible. They have been vaccinated. They are acclimated to the terrain, its hard carapaces and grasslands, via the mi-

crocosm of their acre. All that remains is for their human aversion to prevail. (TWB, 211-212.)

Lainauksessa jatkuu susien terveyden tarkkailu ja tarkkailupuhe. Kohta tiivistää pähkinänkuoreen teoksessa kuvatun ihmisten suhtautumisen ei-inhimillisiin: susien terveydentiloista ollaan hyvin kartalla teknologian kautta tehtyjen havaintojen ja eläinlääketieteellisten metodien avulla. Inhimillisistä interventioista huolimatta toiveena on, että sudet itse pysyvät vastahakoisina inhimillisiä kohtaan; pysyvät "villeinä". Ristiriitaisesti ei-inhimillisiä eläimiä pyritään pitämään villeinä vaikka samaan aikaan heistä on tehty "ei-susia", teknologian ja lääketieteen lisäyksiin varustettuja hybridejä jotka tuottavat kehollaan inhimillisesti merkityksellistä dataa.

Lääketieteelliset interventiot ulottuvat myös teoksessa etenkin Annerdalen jaarlin sanallistamaan osaan "siitä, mitä sudet tekevät" eli lisääntymiseen: susiparin jälkeläisten lisääntymiskyvyttömiksi tekeminen on yksi vaihtoehto. Susien saamien jälkeläisten sterilointia harkitaan, ja päätöstä lykätään tulevaisuuteen. Sen sijaan paikantimista päästään yksimielisyyteen. Inhimilliset aktantit määrittävät ja hallitsevat susien jälkeläisten lisääntymistä. Seurantateknologia ulotetaan myös toiseen susipolveen (TWB, 338-339).

Kun sudet siirretään karanteeniaitauksesta varsinaiseen suurempaan aitaukseen, jossa heidän on tarkoitus viettää elämänsä, tuodaan paikalle myös BBC:lle dokumenttia hankkeesta tekevä kärkipään luontoelokuvaaja:

Sylvia has been working hard with the press and liaising with the BBC, which is making a documentary on the wolves; one of the most respected cameramen in the country will be arriving the following week – a coup for the project. (TWB, 239.)

Susien tarkkailuun kameroilla tulee uusi kerros, kun heistä aletaan tehdä dokumenttia: susista luodaan dokumentaariseksi sanottu audiovisuaalinen ja tekstuaalinen rekonstruktio, joka on tarkoitettu suurelle yleisölle. Kyseessä on teos teoksessa, ja luodulla dokumentilla on myös toimijuutta esimerkiksi yleisön mielipiteen muuttumisessa ja tietoisuuden kasvattamisessa. Maineikas kuvaaja kuvataan *The Wolf Borderissa* "näkymättömäksi" ja

henkilöksi, joka on tottunut villoihin – hänelle Annerdalen sudet olisivat lähes kesy haaste (TWB, 245). ”Näkymätön” luontokuvaaja kuvaa ”luontoa” kuten se on, puuttumatta sen toimintaan tai antamatta itsensä näkyä millään tavalla kuvattaviensa toiminnassa. Tällainen luontokuvauksen ihannetta lähestyvä hahmo tuo teoksessa tehtävälle dokumentille vakuuttavuutta, toisaalta tekstissä kenties irvaillaankin tälle luontokuvauksen mahdottomalle ideaalille.

Karanteenin lähestyessä loppuaan sudet on saatu ”palautettua” villiyden tilaan. Suden muisti ja oppimiskyky vaikuttavat näin nopean muutoksen perusteella kenties hieman yksioikoisilta: aiemmasta kesyyntymisestä ei vaikuta jääneen mitään muistijälkeä ja sudet vaikuttavat suhtautuvan kaikkiin tarhalla käyviin inhimillisiin vierailijoihin samalla tavoin.

In the wolfery, they remain hidden from view. The scare tactics of the last few weeks, the blaring horns and firework bangs, have worked well – they are far less willing to interact and be seen by humans. (TWB, 247.)

Aggressiiviset interventiokeinot, raikuvat torvet ja ilotuliteräjähteet, ovat saaneet sudet pysymään sopivasti piilossa. Villinä pitäminen vaikuttaa lopulta helpolta, ehkä liiankin helpolta. Riittääkö muutaman viikon mekkala kääntämään ruoansaannin inhimilliseen tuoksuun yhdistäneet älykkäät pedot kannoiltaan pelokkaiksi varjoissa hiippailijoiksi? Mielenkiintoisesti susien huomautetaan sivumennen olevan nyt vähemmän halukkaita kommunikoidaan ihmisten kanssa – tätä puolta, susien omaa aktiivisuutta ihmisiä kohtaan – käsitellään teoksessa varsin vähän.

Susia karanteenista suurempaan aitaukseen vapautettaessa Rachelin kuvaukseen sekoittuu hänen eläintieteellisestä tietämyksestään kumpuavaa olettamista, joskin tietämisen kaapuun verhottuna, yhdessä hänen havaintojensa kanssa. Rachelin eläintieteellinen vakuuttavuus läpäisee susien toimijuuden tason kerronnassa:

Below, the wolves are assessing the opportunity, she knows, looking beyond the wolfery at the new horizons, the heather still burning with flower, burrows, the citadels of rock, smelling the stag musk, rowan and mountain streams. It will not take them long to be restored, she thinks. Their unbelonging, reversed. Noth-

ing of history will matter to them; land is land, articulate, informative; soon they will dominate Annerdale. Wherever they are released, the world over, their geomorphic evolution is remarkably swift. (TWB 248.)

Rachel tietää tieteensä avulla, miten sudet toimivat, jopa mitä ne muistavat, heidän historiakäsityksensä, maiseman ja maan merkityksen heille. Toisaalta kaikki ei ole Rachelille varmaa, hän vain arvelee, ettei mene kauaa kun sudet ovat entisellään. Lainauksessa ilmaistaan, että ”historialla ei ole merkitystä susille”, mikä tulkinnassani viittaa nimenomaan maan ja kyseisen alueen historiaan ja susien sukupuuttoon saarilta. Kyseessä olevien susiyksilöiden omaan historiaan ulotettuna väite olisi tunkeileva ja vähättelevä, se riistäisi susilta esimerkiksi opitun soveltamisen, muistamisen ja yksilöllisyyden. Niinpä ”historia” rajataan kerronnassa inhimillisen maailman piiriin, historia ei ole olemassa susille, tai inhimillinen aktantti ei pysty kerronnallistamaan suden historiakäsityksiä. Rajaus asettuu kiinnostavasti ristiriitaiseksi edeltävän kesyyntymään päässeiden susien pelottelun tuottaman arkuuden kanssa.

Kun sudet on sopivan viltteinä päästetty lopulliseen suureen aitaukseensa, ihmiset menevät katsomaan ja tarkkailemaan heitä. Radiolähetimet ja paikantimet ovat käytössä, vaikka sudet voitaisiin yhyttää ”vanhaan tyyliin” ilman teknologian apuakin – mutta se ei olisi niin helppoa ja saattaisi johtaa pettymykseen mukaan otettavalle eläinlääkärin lapselle (TWB, 265, 267). Tässä vaiheessa susien tilaa rajaava aita nousee varsin merkitykselliseksi, ja myös aidan portit koodilukkoineen. Koodiksi on mielenkiintoisesti valittu viimeiseen brittein saarilla tiettävästi eläneen suden kuolinvuoteen viittaava merkkijono. Aita ja portti ovat teknologisesti kehittyneitä ja muistuttavat vankiloiden seuranta- ja rajaamisteknologioita. Rachel saa esimakua BBC:lle tehtävästä susidokumentista, ja kohtausta nostaa mielenkiintoisella tavalla suden toimijuuden esiin:

Rachel watches an early preview of Gregor’s film footage with Charlie on her knee. The camera closes in on each wolf, on the wolves together, their candid moments. They work in unison to bring down a young deer, closing in from either side, trapping it in a narrow granite gully. It tries to cut back, spins about as they attach themselves to its neck, and drops. They open it up, work at the red flesh, and afterwards lick each other. Sleet drives across the moor, catches on their

longer fur, lines their backs. Blood, snow, their immunity; they are in their element. She has missed seeing them. (TWB, 283.)

Kuvaaja on onnistunut ilmeisen menestyksekkäästi kuvaamaan eläimiä yhdessä ja erikseen, saanut heistä lähikuvia ja kuvannut myös onnistuneen metsästyssekvenssin. Muut inhimilliset toimijat ovat pysyneet kauempana, kun sudet on päästetty karanteenista suureen aitaukseen, mutta ”näkymätön” kuvaaja on, nähtävästi susiltakin salaa, väijynyt kohteitaan taitavasti rakennetuista piiloistaan. Sudet ovat elementissään, immuuneja, eikä peurasta ole heille kauaa vastusta.

Susien toimijuus on erilaista aidatulla, yhden susilauman kokoisella alueella verrattuna vapaudessa eläviin lajitovereihinsa: susiparin lapset pysyvät seksuaalisesti passiivisina, ellei joku heistä tapa vanhempansa tai vanhempi kuole muuten:

She stares out into the rain. The steel frame of the fence glows in the headlights.

[–] Nature has ratified itself, as expected. The experiment has worked. There are pre-existing limits – space for one pack only inside the enclosure, one breeding pair. The pups will grow and form a society, but they will remain sexually inactive, unless one kills a parent, or a parent dies. The landscape will become healthier and more diverse, but outside the enclosure the barren fells will remain, ditches dredged by machinery, booming and sickening deer populations, sheep, and evergreens. She knew all this when she took the job, and she took it anyway. Still, the project is a good thing, real under its falseness, intensive in its smallness, and unusual, in this country, for its vision. (TWB, 329.)

Susien olemassaolo parantaa maisemaa, tekee siitä terveemmän, mutta aidan toisella puolella tilanne pysyy entisellään. Sudet siis asettuvat toimijoiden verkostoon, jossa heidän olemassaolonsa parantaa ja tervehdyttää verkostoa, joka muodostaa paikallisen ympäristön, tässä ”maiseman”. Suden toimijuus muovaa ympäristöä ja maisemaa, muiden entiteettien toimijuuden mahdollisuuksia – tosin inhimillisten toimijoiden toiminnan mahdollisuuksien suhteen susilla ei tässäkään vaiheessa tunnu olevan juuri merkitystä.

Susipari saa odotetusti jälkeläisiä tarhassaan. Pentujen kasvua seurataan tutuin keinoin teknologian avulla. Sudet reagoivat ihmisten läsnäoloon aitauksessa:

The pups grow rapidly, become coordinated and swift. Rachel and Huib listen to recorded vocalisations, their high little wails and yips, barks, attempted howls.

[–] [s]he leaves to camp in the enclosure and observe, work she has not undertaken for over a year. [–] They stay in one of the hides that Gregor has been using. [–] During the night their human presence in the enclosure sets off a volley of howling. (TWB, 346-347.)

Teoksen kerronnassa kuvataan, kuinka ”ihmisten läsnäolo aitauksessa saa aikaan ulvontakuoron”; inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat ovat jonkinlaisessa vuorovaikutuksessa, vaikkakin etäisessä. Inhimillistä representoiva fokalisoija Rachel on tosin tämän päättelyn taustalla – päättelyn siitä, että nimenomaan ihmisten läsnäolo laittaa sudet käyttäytymään tietyllä tavalla, ei vaikkapa ohitse lentävä kotka tai metsässä kauempana ihmisiltä huomaamatta kaatuva puu.

Teoksen ihmisten toimijuus susien suhteen vaihtelee teoksen mittaan. Hankkeen puuhamies Pennington on aluksi hyvin aktiivinen vetelemään naruista ja saadakseen hankkeen etenemään, vetäytyy sitten taustalle pistäytyäkseen välillä aktiivisena toimijana esimerkiksi susilasten sterilointikysymyksessä. Rachel puolestaan on kiireinen lapsen kanssa viettäen aikaa etäämmällä susista, jotka tulevat toki omillaan toimeen ilman ihmisten tekoja.

She’s missing the development of the wolves. [–] Thomas [–] suddenly wants to discuss aspects of the project – the neutering – after months of indifference. He seems averse now to the intervention, and she wonders if Sylvia went to work on him before leaving. *The decision is irreversible and might be regretted*, he writes.

[–] Is it absolutely necessary? He asks.

She again explains to him, as she did to his daughter, what the issues are.

Alright, he says. All I ask is that nothing happens too soon. You never know what the future might hold.

The sudden interference is annoying – it’s a polite request but she senses the weight of the boss behind it. The future will hold exactly what I’ve outlined, she thinks. Unless he means expansion of the enclosure and the introduction of new males, separate packs, which will not be possible. He cannot encroach further into the national park – even he would be unable to acquire the land needed. (TWB 358.)

Lainauksessa nousee esiin myös tutkielmani viimeisessä, yhteiskunnallisuutta ja valtaa tarkastelevassa luvussa käsiteltävät aatelisuuden ja taloudellis-poliittisen vallan vaikutukset susiin, tässä tapauksessa susilasten steriloinnista pidättäytymisen muodossa, jaarlin sanoin koska ”tulevaisuudesta ei koskaan tiedä”. Tulkitsen tämän ei kovin hienovaraisena viittauksena jaarlin salattuihin suunnitelmiin ja susien päästämiseen lopulta vapaaksi aitauksesta. Jotta sudet saataisiin todella palautettua brittein saarille, ei alkuperäisten susien jälkeläisiä ole hyvä steriloida. Inhimilliset toimijat antavat nuorten susien pitää mahdollisuutensa lisääntymiseen, erään osan aktanttiuttaan.

Rachel käy uudestaan susitarhassa Chloen, eläinlääkärin tyttären kanssa, ja kaksikko keskustelee susien ja koiraeläinten älykkydestä. Havaitseminen ja näkeminen on lainauksessa molemminpuolista; sudet vilkuilevat Rachelin ja Chloen suuntaan hävitessään näkyvistä:

They take signal readings from the handheld device, locate Ra and Merle, and situate themselves on the hillside near the rendezvous point. [--] They do not remain in view for long, but run off, casting glances up at the hill.

[–] She tells Chloe about a wolf in the rescue centre in Romania that learnt to open its cage door by watching its caretakers.

How?

She pulled on the mechanism. A rope.

That’s really clever.

Maybe. But how can we know it wasn’t a reflex action? I mean, wolves and dogs tug on things. I bet you’ve seen them do it with slippers and anything dangling.

Yes. Our old sheepdog used to.

Chloe pauses, thinks for a moment.

But just because they do that doesn’t mean it isn’t clever to do it right then, on the lock. It doesn’t really sound like an accident. She figured it out.

Rachel nods and smiles.

I think so too. It’s called application. Some people think intelligence is learning to do new things using acquired skills. (TWB 360-361.)

Jälleen inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat ovat vuorovaikutuksessa, mutta etäisessä ja katseiden tasolle jäävässä. Sudet eivät käytä inhimillisiä olentoja kohtaan lainauksessa juuri minkäänlaista toimijuutta. Sen sijaan ihmiskaksikko keskustelee susien ja koiraeläinten älykkydestä, kuinka susien on havaittu oppineen avaamaan häkkinsä ihmisten vankeudessa

ollessaan, ja Rachel ja Chloe ovat molemmat pikemminkin älykkyyden kuin sattumanvaraisen riuhtomisen kannalla kerrottua tapausta arvioidessaan. Rachelin kuvaama vangitun suden ”houdini-temppu” toisaalta korostaa susien toimijuutta, joka kohdistuu ihmisiin, toisaalta kaunokirjallisen teoksen rakenteessa kohtaus on hiukan kliseinen mentori-oppilas-tarina, jossa auktoriteettihahmo latelee nuorelle ihailijalleen totuuksia teoksen maailmasta. Joka tapauksessa Rachelin kuvaama pako häkistä on teoksen harvoja kohtauksia, joissa susi konkreettisesti toimii ihmisen toiveita vastaan.

Rachelin fokalisoimissa tekstinkohdissa laumakäyttäytyminen vaikuttaa useimmiten hyvin staattiselta: tietty yksilö johtaa aina laumaa vaellussiirtymässä tai metsästyksessä. Lopezin *Of Wolves and Men* -teoksessa kuvatut Pohjois-Amerikan alkuperäiskansat taas pitävät susia muuntuvina tässäkin suhteessa: ”Always, to requests for generalizations, they say that each wolf is a little different, that new things are always seen. If someone says big males always lead the pack and do the killing, the Eskimo shrug and say, ‘Maybe. Sometimes.” (Lopez 2004, 3) Näkyvä ero kertoo tulkintani mukaan ihmisen etäännyttämisestä ”villistä”: lähempänä luonnonvaraisia eläimiä elävät yhteisöt tunnistavat ei-inhimillisten toimijoiden yksilöllisyyden, urbaanit ihmiset taas joutuvat omakohtaisen kokemuksen puuttuessa turvautumaan useimmiten yleistyksiin, yksinkertaistuksiin tai mystifioiviin kuvauskeinoihin. *The Wolf Borderin* aineelliset sudet eivät yleensä tee kovin yksilöllisiä päätöksiä, eivätkä ne eroa toisistaan muuten kuin väritykseltään, sukupuoleltaan, iältään ja voimakkuudeltaan. Tulkintani mukaan teoksessa representoidaan sutta lajina yleensä melko realistisesti, mutta yksilöiden representaatiota ei juuri tapahdu; sudet ovat ikään kuin eri versioita samasta aineellisesta susilajia kuvaavasta yksilöstä. Kuitenkin teoksessa kerrotuissa anekdooteissa, kuten aiemmassa ”houdini-suden” tapauksessa, sudet tekevät ainutlaatuisia tekoja ja osoittavat oppivaisuutta.

Tässä luvussa olen tarkastellut *The Wolf Borderin* susi- ja ihmiskuvien keskinäistä suhdetta. Teoksen sudet ovat ihmisten tekemien erilaisten interventioiden kohteina: Annerdaleen tuotavat sudet hankitaan, hoidetaan vammoistaan, rahdataan kansainvälisesti paikan päälle, varustetaan seurantateknologialla, rokotetaan ja tarhataan aidatulle alueelle. Kaikesta tästä huolimatta heidät pyritään pitämään ”villeinä”, jotta he toimisivat kuten sudet luonnossa toi-

mivat, eivätkä kesyyntyisi. Vaikka teoksessa kuvataan, kuinka jo melko kesyyntyneet ja ihmisten läsnäoloon tottuneet ja heidän toimiaan ennakoimaan kykeneviksi kehittyneet sudet palaavat muutaman viikon pelottelukampanjalla takaisin ihmisiä vältteleviksi villeiksi, on tämä teoksen itsensä annostelemien eläintieteellisten faktojen perusteella kyseenalaista. Rachelin narratiivien susi muistaa, oppii ja oppii soveltamaan oppimaansa. Siinä missä sudet toimijoina vaikuttavat runsaasti muihin eläinlajeihin, kuten saksanhirviin, ei heidän vaikuttavuutensa juurikaan ulotu ihmisiin. Teoksen ihmishahmot kyllä havainnoivat ja tarkkailevat susia näistä ihailevasti vaikuttuen, mutta *The Wolf Borderin* sudet eivät toimi ihmisiä kohti juuri muuten kuin katseen tasolla.

4 Tilallisuus ja aineellisen suden toimijuus

Tarkastelen tässä luvussa tilallisuuden, tilojen ja paikkojen, maisemien ja rajojen vaikutusta aineellisten susien toimijuuteen *The Wolf Border* -romaanissa. Tarkastelun kohteena ovat myös tilallisten elementtien, rajojen ja maisemien ja niiden osien omat toimijuudet suhteessa aineellisiin susiin. Kohtelen *The Wolf Border* -teosta itseäänkin mielikuvituksen tilana, joka sisältää runsaslukuisen joukon erilaisia tilallisuuksia. De Certeau (2013, 172) käsitteistä etenkin tila ja tilallisuus sopivat tutkielmaani hyvin: yhdistäessäni ne toimijaverkkoteorian muuntuvien suhteiden rihmastoihin saan toimijuuden analysointiin tarkkuutta, lisäksi kohdeteokseni on vahvasti tilallista luontokirjallisuutta. Sarah Hallin tuotanto on tunnettu ympäristöjen ja maisemien vahvasta läsnäolosta tarinamaailmassa. Erityisesti Hallin teoksissa toistuu paikallisuus ja tapahtumat sijoittuvat usein hänelle tutulle Englannin Järviseudun alueelle, joka toimii kerronnan pohjana. (D’Hoker et al 2023, 9,15,16.)

The Wolf Borderissa Rachelin, eläintieteilijäpäähenkilön kuvittelemat susikuvat ja susien liikkeet tiloissa ovat teokselle tyypillisiä. Kaksijakoisen lainauksen ensimmäisessä osassa Rachel kuvittelee tuntemansa suden liikkumassa luontaisessa elinympäristössään vapaana, jälkimmäisessä susi on tapettu ja hän makaa verisenä aluskasvillisuudessa:

She imagines Left Paw climbing over boulders, bounding up off his powerful back legs, crossing the plains and forests, covering miles in search of a mate. Then she pictures him splayed in the undergrowth, muzzle open, eyes slit, blood around the entry wounds. (TWB, 23.)

Molemmat kohtalot ovat sekä tosia että mielikuvituksen tiloissa sijaitsevia: lukemattomat sudet vilistävät metsien ja tasankojen, siis tilojen, halki kumppania etsien – samoin kuin lukuisat sudet menettävät henkensä salametsästäjien toimien seurauksena. Rachelin kuvittelemat susien kulkemat tilat ja kuolleiden susien paikat ovat teoksessa epäsuoran kuvauksen tasolla, fokalisoijan näyttämät susien tilat taas suuremman kuvauksen tasolla. Rachelin kuvittelemat susien tilat venyvät etenkin heidän vaelluksiensa yhteydessä satojen mailien pituisiksi:

Her mind drifts back to Chief Joseph and the pack. By now they might have covered a hundred miles. Tungsten will be leading the others after the migrating deer, through the high snowdrifts, each using the same efficient track. The further north they go, the safer they will be. (TWB, 24.)

Rachelin eläintieteilijyys ja sen antama vakuuttavuus vahvistavat hänen kuvitelmiensa konkreettisuutta. Pitkä kokemus susien kanssa työskentelystä ja tilastollisen analyysin tuoma todennäköisyys näyttävät sudet fiktiiviseen teokseen sisältyvissä henkilöahmon kuvitelmissakin aineellisina toimijoina. Pohjoiseen vaeltavien peurojen perässä kulkevat sudet liikkuvat tiloissa korkeiden lumikinosten välissä, ja mitä pohjoisemmaksi he pääsevät, sen turvallisempi heidän on olla. Pohjoisessa on vähemmän ihmisiä, susien lähes ainoita vihollisia, ja liikkuvat saaliseläimet tarjoavat elinmahdollisuuden. ”Pohjoinen” näyttäytyy erämaisena ja siksi turvallisena tilana teoksessa lähes ylivertaisesti erilaisissa olosuhteissa selviytyviksi kuvatuille susille.

Rachelin mielikuvituksen ja muistojen tilojen lisäksi *The Wolf Borderin* sudet ovat toki tekemisissä tilojen ja rajojen kanssa myös suuremmin. Annerdaleen tuotavien susien kohtalona on törmätä hyvin moniin erilaisiin rajoihin ja rajattuihin tiloihin. Sudet kuljetetaan heille varattuun karanteeniaitaukseen unilääkkeillä rauhoitettuna lento- ja pakettiautorahtina. Kuljetuslaatikot, joissa eläimet ovat, siirretään lentokentällä kulkuvälineestä toiseen tiukan byrokratian merkeissä:

The paperwork is all in order – waybill, licenses, CITES, and veterinary documentation. Payment is made. The crates, IATA standard, have been inspected in Romania, but will be inspected again by UK staff, for correct ventilation, bedding; the wolves are not harnessed inside: if they woke under restraint, they would damage themselves trying to get free. (TWB, 143.)

Sudet on asetettu hyvin rajoitettuun tilaan, kumpikin omaansa, ja lääkitty vahvasti. Puhtaasti fyysisen tilan lisäksi siis myös susien psykofyysinen tila on muutettu: tiedottomina makaava elävä rahti kuljetuslaatikoissa. Pienet, tehokkaat ja standardien mukaiset kuljetuslaatikot ovat hyvin rajattuja häkkeitä muistuttaen häkkikanaloiden ja tarhakettujen äärimmäisen rajattuja elinolosuhteita. Tällainen tila lähestyy de Certeau'n paikan määritelmää: kuljetuslaatikot ovat vain yhdelle yksilölle tarkoitettuja, ja lääkinnällisesti melko

liikkumattomiksi saadut sudet ovat lähes paikoillaan. Vaikka tainnutetut sudet eivät reagoi ärsykkeisiin eivätkä liiku Rachelin tutkiessa heidät lentoasemalla, kuvataan teoksessa Rachelin fokalisoinnin kautta, kuinka lääkinnällisesti rauhoitetutkin sudet tekevät ja prosessoivat aistihavaintoja:

In some part of their brain, even drowsing, they will comprehend motion. Through the seals in the van doors they will detect traces of passing substances: clays, flints, grasslands, under diesel and bitumen, exhaust fumes. And humans nearby – perspiration, hormones. They are intelligent analysts. In those in captivity, she’s witnessed incredible responses to human conditions: aggression towards drunks, defence of pregnant staff if a threat is perceived. If they are starting to rouse, they will be communicating with each other, low-toned, almost whistling. But the sedation has been finely administered and should last. (TWB, 144.)

Rachelin tietoihin perustuva informaatio paljastaa huumattujenkin susien havainnoivan liikettä sekä havaitsevan jäänteitä ohi virtaavista aineksista ja ihmisten elimistöjen tuottamia yhdisteistä. Katkelma paljastaa Rachelin tiedostavan susien kokevan maailmaa inhimillisistä toimijoista poikkeavalla tavalla: tilassa virtaa susille ärsykeitä, joihin reagoiminen voi vaikuttaa ihmisestä uskomattomalta. Rahtikohdan toimijaverkossa lääketieteellisesti muunnetut sudet ovat hyvin passiivisia, mutta he aistivat silti inhimillisten toimijoiden aistimaailman ylittäviä asioita. Tietoisuus tilojen erilaisuudesta eri entiteeteille aisteista ja muista ominaisuuksista johtuen leimaa *The Wolf Borderia*.

Teoksen nimi viittaa suomenkielen ”susiraja”-käsitteeseen; noin kehäkolmosen tienoilla sivistynyttä pääkaupunkiseutua ja villiä, takapajuista muuta Suomea erottava kuvitteellinen raja.

Susiraja (Finnish) – Literally ‘wolf border’: the boundary between the capital region and the rest of the country. The name suggests everything outside the border is wilderness. (TWB, esilehti.)

Englanninkielisenä teoksen nimi irtautuu kuitenkin suomalaisille tutusta ironisesta tulkintakehikosta, eikä ”susirajan takaisille” maalaisjunteille tai rajan sisällä asuville hipstereille naureskella. Teoksessa konkreettisesti rakennettava raja-aita susien ja muun

Englannin Järviseudun välille muodostaa susien toimijuutta rajoittavan ja ohjaavan esteen. Teoksen maailmassa keinotekoinen ”villiys” rajataan ja rakennetaan tämän aidan sisäpuolelle susien elinpiiriksi, aidan ulkopuolella vallitsee inhimilliselle toiminnalle varattu tila, jonka marginaaleihin on työnnetty muut eläinkulttuurit. Raja murretaan, ja sudet pääsevät vapauteen; myös Skotlanti itsenäistyy synkronisen allegorisessa tarinakulussa. Rajasta muotoutuu nimen ja keskeisen narratiivisen asemansa vuoksi eräs teoksen tärkeimmistä motiiveista.

The Wolf Borderissa on suuren susitarhan ja muun maailman erottavan aidan (ja valtiunionin sisäisten rajojen) lisäksi pienempi rajattu karanteeniaitausta, joka jää suuren aitauksen sisään. Ra ja Merle, Romaniasta rahtina tuodut sudet, vapautetaan ensin pienempään aitaukseen, joka sekin on useiden hehtaarien kokoinen – silti pieni ja kuuden kuukauden karanteenin mittaan susille liiankin tutuksi tuleva tila. Mielenkiintoista teoksen susikuvauksessa karanteeniaitaukseen vapautuksen jälkeen on yhtäältä aidan vaikutukset susien toimijuuksiin, toisaalta ruokinnan, ”ylöspidon” ja susien ja ihmisten kanssakäymisen ja ihmisten susille havaittavalla etäisyydellä oleskelun vaikutukset.

They open the doors and step quickly behind the crates. In no more than a second or two the pair has bolted, the male a fraction faster, startingly pale, with Merle hard at his heels.

[–] The wolves divide round a stack of logs, make for the end of the pen, and are lost from sight behind a cluster of bushes.

[–] Although they can no longer be seen, they are well within the auditory and olfactory field, and will always be detected when this close to the pair.

[–] After five minutes, pointed ears come up out of the grass, then heads emerge. The wolves step out from behind the bushes, cautiously, sniffing, a fore-paw left aloft. [–] Merle is quietly confident in the new surroundings; she begins to lope towards the carcass, investigates it, but does not eat. She returns to the male and he licks her muzzle. They make short forays, close together, in the bottom half of the pen, criss-crossing scent trails to the fence and back, keeping their noses to the ground, lifting them and reading the air. The enclosure is big, several hectares, though as quarantine progresses it will seem limited, Rachel knows, and will induce lazy behaviour, habituation. She has prepared a series of preventive tactics. In the centre of the pen is a pile of dead wood where it is likely they will den. They move closer, towards the hide. For a long while the male stands looking in the direction of the screen where the humans are hidden. [TWB, 148-149.]

Vastentahtoisesta lääketokkurastaan selviävät Merle ja Ra ponkaisevat vauhdilla kuljetuslaatikoista hieman lähemmäs ”vapautta” karanteeniaitaukseen. Mikäli laatikko olisi ollut heille mieluinen, näin nopeaa pakoa olisi tuskin nähty. Muutaman hehtaarin kokoisessa karanteenissa sudet aistivat olioita ja ilmiöitä paljon kauempaa kuin minne he henkilökohtaisesti pääsevät liikkumaan. Heidän aistimansa tila on siis laajempi kuin tila, jossa he voivat liikkua. Sudet seuraavat hajujälkiä aidalle ja palaavat takaisin. Sydäntä särkevä kohtaaminen tuo kouriintuntuvasti esiin suden aistiman laajan tilan ja inhimillisten toimijoiden rakentamien rajojen välisen susien toimijuutta kuristavan konfliktin.

Penningtonin suostutellessa Rachelia susitarhan tieteelliseksi vetäjäksi tuo Rachel puheenvuorossaan ilmi aidatulla alueella elävien susien vapausaspektin. Vapaus liittyy vahvasti tiloihin ja rajoihin, sillä yksinkertaistettuna ”villiyden” vallitessa luonnonvarainen eläin voi päättää tekemisistään ja kulkemisistaan, vankeudessa taas joku muu päättää monista asioista hänen puolestaan.

I have a good team at Joseph, she says, and reliable funding. Our new visitor centre opened last year – we’ve got quite a few educational programmes. But with the amount of hunting now in the state, we have to be more vigilant. It’s not a good time to be a wolf in Idaho. The scheme here – well, it’s captivity, for all its merits. It would be a step backwards for me. (TWB 32.)

Eläimet eivät pääse aidatulla alueella liikkumaan täysin vapaasti, vaihtamaan maisemaa ja toisaalta aita erottaa myös muita eliöpopulaatioita sisä- ja ulkopuolille. Rachel myös kokisi vankeina pidettävien susien kanssa työskentelyn askeleena taaksepäin hänelle huolimatta hankkeen hyvistäkin puolista. Hän ei näe rajoitetussa tilassa elävien susien kanssa työskentelyä yhtä arvokkaana ja kiinnostavana kuin työn vapaudessa elävien eläinten parissa.

Suden pesä on tilana ja paikkana esillä teoksen alusta lähtien, joskin pienessä roolissa. Sivulla 4 Chief Josephin kasvaneet sudet tekevät yllätysyökkäysritelmiä pesästään valmiina aloittamaan vaelluksensa pohjoiseen, sivulla 6 pesä on tyhjentynyt ja sudet kulkevat jonossa

lumisen maaston halki. Annerdalen susitarhaan suunnitellaan sopivia pesäpaikkoja inhimillisten toimesta, ja sudet valitsevat lopulta pesäkseen täysin tarhan keskellä olevan sijainnin (TWB, 259). Susihankkeessa siis ihmiset suunnittelevat susille myös näiden pesiytymispaikkoja, jotka erottuvat selkeinä paikkoina muusta tilallisuudesta: yhdessä pesässä voi olla vain yksi susipari. Susien aktanttius toisaalta heikkenee heille valmiiksi pureskeltuna tarjottujen pesäpaikkojen kautta. Valmis pesäaiho on sudelle paljon vaivattomampi paikka, sutjakoittaa lauman muotoutumista ja rajaa vaihtoehtoja, joista sudet voivat valita.

The Wolf Borderin sudet paitsi liikkuvat tiloissa ja ovat erilaisten tilojen vaikuttamia, myös vaikuttavat itse muiden tiloihin kuten aiemmassa luvussa käsitellyssä videoartefaktissa:

Meanwhile, some breathtaking aerial footage is sent down from Canada, which Oran uploads onto the website. The pack is on the frozen edge of a lake, waiting in formation for a cornered grizzly bear and its cub to come out of the water. (TWB, 74.)

Sudet piirittävät karhun pentuineen, ajavat nämä nurkkaan ja muuttavat näin karhujen tilaa: karhut eivät voi edetä joutumatta vaaraan joten heidän mahdollisuutensa toimia kapenevat. Kun sudet vapautetaan laittomasti aitauksesta, muuttuu ympäristö muille elollisille olennoille: rajattu "villiys" ikään kuin valuu aitaan tehdystä aukosta susien mukana ympäristöön uudenlaisena vaaran ja varuillaanolon tunnelmana. Sudet pelottavat heidät aistineita hevosia muuttaen hevosten tilan vaarallisemmaksi, ja Rachel huomaa tämän arvaten pelokkuuden syyn. Muut ei-inhimilliset eläimet ovat varuillaanolon ja pelokkuuden lisäksi aktiivisempia susien jakaessa potentiaalisesti heidän tilansa. Annerdalen suuressa susitarhassa peurojen populaatiot tervehtyvät ja norkoilun sijaan liikkuvat arkoina ja vilkkaina maisemassa pyrkien välttämään susien uhriksi joutumista.

Erityisesti Annerdaleen tuotavat sudet vaikuttavat inhimillisten tilanrajauksista ja -rakennuksista jatkuvasti. Heidän olemassaolonsa ehdot ovat inhimillisten määrittelemiä etenkin lentorahtina pienissä kuljetuslaatikoissa, mutta myös myöhemmin ensin rajatussa karanteenitaitauksessa ja sitä seuraavassa suuremmassa aitauksessa. Susitarhassa vallitsee

ihmisen luoma ja määrittelemä ”villiys”, jota leimaa esimerkiksi laskennallisesti optimaalinen susien saaliseläinkanta, jonka koko varmistetaan viimeistelevällä peurajahdilla. Susille rakennetaan myös valmiiksi potentiaalisia pesäpaikkoja, jolloin näiden ei tarvitse nähdä vaivaa sopivan paikan etsinnässä ja pesän rakennuksessa. Suuren aitauksen rajan sisään luotava keinotekoinen villiys vapautuu ympäristöön, kun nimenomaan inhimillinen toimija vapauttaa sudet rajatusta tilastaan aitojen ulkopuolelle. Tällöin susien vaikutus muiden ei-inhimillisten eläinten tilojen turvallisuuteen ja tunnelmaan artikuloituu kertomuksessa kohosteisesti, tunnelma ja tila ovat luonnonvaraisille ja kotieläimille uusia. Kuitenkaan sudet eivät vaikuta teoksessa juurikaan inhimillisten toimijoiden tilaan ja tilankäyttöön, lukuun ottamatta tietysti aidatun susitarhan massiivista ulossulkevaa vaikutusta niin inhimillisten kuin ei-inhimillisten eläinten tilallisuuksiin: valtavan sotilaalliseen ja teolliseen tapaan aidatun tilan sisäpuolelle ei ole asiaa tai mahdollisuutta päästä kuin harvalukuisella valitulla joukolla. Lisäksi vapautetut sudet aiheuttavat uhkaa paikallisten asukkaiden lemmikki- ja tuotantoeläimille.

5 Yhteiskunta, valta ja suden toimijuus

Käsittelen tässä luvussa *The Wolf Borderin* yhteiskunnallisia ulottuvuuksia ensimmäisiä käsittelylukuja ihmisittäin ajatellen laajemmista näkökulmista. Siinä missä ensimmäisessä luvussa tarkastelin aineellisten susien ja inhimillisten vaikutuksia toisiinsa läheisellä eläinyksilöiden välisellä ruohonjuuritasolla, tässä luvussa paneudun kansallisvaltion synnyin ja kansallisen symboliikan sekä maahan ja sen omistukseen kytkeytyviin teemoihin. Tarkastelun kohteena ovat siis valtarakenteet, hierarkiat ja inhimillisen yhteiskunnallisuuden vaikutukset susien toimijuuteen.

The Wolf Borderin susihankkeen materiaalisena pohjana on maan rikkaimpiin aatelisiin ja vaikutusvaltaisiin poliitikkoihin kuuluvan Thomas Penningtonin visiot ja aineelliset mahdollisuudet niiden tavoitteluun. Penningtonilla on hallussaan valtavat maa-alueet, joita hän on erityisesti lisännyt susiprojektiaan varten. Jotta yksityishenkilö voi rajata aidalla erilleen susilauman reviirialueeksi riittävän maapalan, on henkilöllä oltava erittäin poikkeuksellinen omaisuus ja poliittinen vaikutusvalta. Juuri tällainen erityisyksilö Annerdalen jaarli on:

The eleventh Earl of Annerdale. He could almost be another species. Specialist cologne. No wallet carried in his back pocket. Regardless of democracy, the greater schemes are led by those in upper echelons, the moneyed, she knows that. (TWB, 35.)

Rachelin hylättyä aluksi Penningtonin tarjoaman työpaikan hankkeen johdossa hän kuvaa jaarlin asemaa: yhdestoista Annerdalen jaarli ”voisi melkein olla toista lajia”, ja demokratiassakin ylimpien tasojen varakkaat ajavat suuria hankkeita. Jaarlin asema, hänen poikkeuksellisen varakkuutensa ja poliittinen vaikutusvaltansa yhdistyvät eksentriseen persoonaan tavalla, joka korostaa ylimpien luokkien valtaa ja mahdollisuuksia toteuttaa megalomaanisia hankkeita, jotka ovat tavalliselle väestölle jopa mielikuvituksen tavoittamattomissa. Jaarli kuuluu teoksen kuvausten perusteella selvästi brittiläisen yhteiskunnan kaikkein vauraimpiin ja vaikutusvaltaisimpaan osaan.

Hankkeen puuhamiehen eksentrisyys ei jää vain hänen suurisuuntaisiin visioihinsa, myös hänen päivittäinen käyttäytymisensä ja päätöksentekonsa kuvataan tavanomaisesta poikkeavaksi:

But there's something about him, something about his energy, that she does not trust. The waxing and waning – the peaks and troughs. Almost bipolar, and she is familiar with that condition. The mania. The terrible aftermath. They are a convincing breed, made charismatic by ideas and self-belief, with plans so persuasive that it's hard not to be swayed. Hard too when the life gust is vented and the black mask slides down. (TWB, 34.)

Kuunkiertoon liittyvä ilmaus ”waxing and waning”, kasvava ja pienenevä, jota käytetään vakiintuneesti paitsi kuun vaiheita kuvatessa, myös näiden muutosten vaikutuksista ihmisiin, aktivoi bipolaarisen merkityksen lisäksi myös näennäistieteellisten ja mystisen vivahteen. Rachelin fokalisoina Pennington on välillä huipulla, välillä aallonpohjassa. Jaarli näytetään epätasapainoisena hahmona, johon Rachel ei tämän ”energian” vuoksi luota. Pennington on ”vakuuttavaa lajia”, lajia, joiden karismaattisuus syntyy heidän ”ideoistaan ja itsetunnostaan”. Akateeminen ja tieteellisesti vakuuttava Rachel-hahmo ei siis luota Järvisseudun susihankkeen puuhaajaan, ja hylkää aluksi tämän hövelin työtarjouksen. Rachelin ja Penningtonin välille rakennettu ristiriita on mielenkiintoinen: Rachelin on vakuuttava, työlleen omistautunut asiantuntija ja alansa parhaita, jaarli Pennington taas hemmotellun kakaran kaltainen yltiörikas mutta tuulella käyvä vallankäyttäjät, joka käyttää valtaansa eepin, edesmenneen vaimonsa alkuun paneman visionsa toteuttamiseksi. Penningtonista riippuu susihanke, jonka puitteissa kuvattua ei-inhimillistä toimijuutta olen tarkastellut aiemmissa luvuissa.

Pennington puhuu usein ylevästi susista re-wilding-liikkeen diskursseilla. Kuitenkin hänen intohimonsa taustalla näyttää olevan muutakin: ”susitarhan” idean äiti oli hänen vaimonsa, joka kuoli epäselvissä oloissa ultrakevyen lentokoneen – Penningtonin tai Leo-pojan ohjastamana – pudottua traagisiin seurauksiin. Lento-onnettomuutta sivutaan sivuhahmojen, ei jaarliperheen jäsenten, toimesta joitain kertoja, ja se on jättänyt jaarlin julkisuuskuvaan stigman.

I wish Mummy could have seen this, she says after a time. She was the one who first suggested the idea to Daddy. She'd be so, so happy.

Rachel glances over. This is the first mention of the project's conception she has heard, and was not aware of the memorial aspect. (TWB, 149.)

Jaarlin massiiviset taloudellis-poliittiset voimavarat on mobilisoitu osaksi hankkeen (idean) äidin muistoksi, ja koko hanke näyttäytyy myös edesmenneen eliitin jäsenen muistomerkkinä. Penningtonin perheen vaiettu tragedia, ilmailuonnettomuus on jaarlin toimeenpanevana voimana. Siinä missä haamusudet eli ihmisten mielikuvien läpeensä kyllästävät susikuvat ovat teoksessa melko vähäisiä, jaarlin edesmenneen puolison "haamu" itse asiassa toimii aktanttina elävien toimijoiden joukossa!

Kuten edeltävässä tilallisuuden ja rajojen vaikutusta toimijuuteen käsittelevässä luvussa osoitin, susitarhahankkeessa rajataan suuri maa-alue susien ja heidän "ihmishenkilökuntansa" yksityisalueeksi – samalla pois julkisesta käytöstä, jolloin paikalliset, turistit tai ketkään muutkaan "asiattomat" eivät voi jalallaan astua tuolle alueelle. Toimenpide asettuu brittiläisen yhteiskunnan traditioon, jossa aatelisten ja muiden ylimpien luokkien temmellyskentät, esimerkiksi metsästysalueet, rajataan tavalliselle väelle kielletyiksi alueiksi.

How much do you think it costs to run a house like that?

[--] I don't know, Rachel says. He seems to have a lot of business interests. He's the lead donor of his party.

Christ – that's a waste of money, Emily says.

I'm sure there are tax breaks, Lawrence says. There always are. He's probably got registered companies overseas.

The political echo of Binny in her brother. Rachel begins to feel a little uncomfortable, part of the machinery of segregation, which always enables the elite. It cannot be completely divorced from her role on the project. After the Reservation's system of land ownership, its allocated plots and council management, Annerdale is essentially feudal, a realm so antiquated it seems impossible that it has survived the reformist centuries. An English estate still owned by an English earl; Lawrence is right: it is rare. Across the border, great swathes of foreign-owned land is being recovered, taxes levied on the distilleries, the salmon farms. She doubts such radicalism will be imported here. (TWB, 281-282.)

Teoksessa kuvatussa mahdollisessa maailmassa Skotlanti itsenäistyy Iso-Britanniasta. Valtiunionin hajoaminen kytkeytyy synkronisesti yhteen susihankkeen vaiheiden kanssa. Teema nousee pintaan hieman ennen teoksen puoliväliä, kun sudet on tuotu maahan mutta he ovat vielä pienemmässä karanteenitarhassa: "[t]he polls have tipped – for the first time the majority lies with the yes camp" (TWB, 179).

Suurta valtaa käyttävä jaarli on paitsi susihankkeen mahdollistaja ja luoja, myös yhtenä kokkina Skotlannin itsenäistymisessä. Poliitikon roolissa toimiva jaarli on mukana Skotlannin itsenäistymiseen liittyvässä byrokratiassa:

The Scottish referendum is in a few weeks and the Earl is part of the monetary committee. Rachel has heard him on the radio a few times; his position on independence withheld, talking about the cost of setting up new nations. Everything is overheated, politically [--]. (TWB, 212.)

Pennington pitää radiohaastatteluissa näkemyksensä itsenäisyyskysymyksestä omana tietonaan, keskittyen toimikuntansa erikoistumisalaan eli taloudellisiin kysymyksiin. Huomionarvoista on, että hän on mukana poliittisena toimijana valmistelemassa mahdollista itsenäistymistä.

Edeltävässä, tilallisuutta ja rajoja käsittelevässä luvussa tarkasteltu metallinen, korkea ja teknisellä tarkkailulla vahdittu aita nousee merkittäväksi myös yhteiskunnallisen vallan näkökulmasta – synkronoidussa allegoriasuhteessa valtiunionin purkautumisen kanssa. Susiaitaa vastaan hyökätään samanaikaisesti kun Skotlanti itsenäistyy:

The next morning, while she's running a bath and listening to the victory speech of Scotland's First Minister on the radio, the landline rings.

[–] Overnight there has been an attack on the enclosure – the main fence, not the wolfery.

[–] She turns the car radio on. There is no deviation from the subject on this day of high drama and history. A slim margin of votes has cut the north of the island free. Caleb Douglas assures sceptics and unionists that he will work to include them all in the decisions and the future of a new Scotland. (TWB, 222-223.)

Teoksen maailmassa monet asiat tuntuvat tapahtuvan samanaikaisesti, antaen viitteitä allegorisiin rinnakkaistarinoihin: Skotlanti itsenäistyy samalla hetkellä, kun susien suurempaa aitausta vastaan hyökätään, tosin tuloksetta, sillä sudet eivät ole vielä edes päässeet karanteenitauksesta rikottuun suurempaan aitaukseen.

Thomas Penningtonin valta ei kuitenkaan ole rajatonta, vallankäytön käytävillä hän on toisaalta hieman riviedustajan asemassa. Hän esimerkiksi pyrkii vetoamaan tynkä-Iso-Britannian ympäristöministeriin vapaaksi päässeiden susien suojelemiseksi, mutta lainsäädäntö ei tunne koko eläintä, joka ”jää jakkaroiden väliin”. Pennington luottaa Skotlannin myötämielisyyteen ja hänen laskelmoivuutensa saa Rachelin voimaan pahoin:

When Thomas returns, he is visibly annoyed, muttering about the obduracy and lack of vision possessed by the environment minister, who has failed to give assurances on temporary protected status.

[–] I checked on this, Daddy. They don’t fall under the Endangered Species act. They’re simply not listed and will just fall between stools. It means they might not need or get authorisation because it wasn’t a deliberate re-wilding.

A wolf between stools, Thomas exclaims. Preposterous!

[–] Hopefully it’ll be moot, anyway. Douglas will play ball. The Scots have a new environmental policy to uphold – they can’t be seen to be conservative on this.

[–] Well, Rachel, you know better than I how the money works. You’ve already published a splendidly compelling paper on cull savings and tourist revenue for a potential reintroduction in Scotland, haven’t you?

He glances at her and smiles. Rachel sets down her glass. That article’s ten years old.

Yes, but not much has really changed. Except that Westminster can’t prevent anything, and now our free Caledonian cousins may actually have to put the theory in practice.

She frowns, says nothing, annoyed to have her work used as part of his presumptuous political argument.

So, what’s our best guess, then? He asks her.

About what?

About our refugees seeking asylum in the newest European nation. Will they continue north, as planned, over the border?

She looks at him for a moment. *As planned*, she thinks. By who? [–] He is not concerned – in fact, he seems very sure of himself, speaking as if the damage control is effortless, assessing the odds. Real politic. [–] He glances up. She catches his eye.

Is that what you’re gambling on? She asks.

Is it a gamble?

They'll go to Scotland, she says, stonily. Unless we catch them. Or they're killed.

He nods, and continues to eat.

Excellent.

In that moment she hates him. His calculation. His certainty, which is almost childish. And in that moment she is also sure that it was he who opened the gate. Though he was elsewhere, though he may never have keyed in the code; he was the one. He has not once mentioned recapture, reinstallation of the pack, for all the expensive aerial pursuit. The worthy investment, the millions spent building a trophic Eden, it is simply another grand scheme that he can choose to dismantle again, if he so wishes. There is a bigger, more exciting game – testing beyond the cage, wolves in the real world. You godly fuck, she thinks, you absolute maniac, this is what you wanted all along. She cannot bear to look at him. She looks instead at her dessert – created by the best chef in the best restaurant in the North. It all feels like mockery. Her appetite has gone. The other continue with their meal, oblivious. Are they really so blind? she wonders. Sylvia, protecting her father, complicit in his scheme by virtue of her institutionalisation. Huib is reconciled, co-opted, too white of heart to suspect anything nefarious. She begins to feel sick. There is a conspiracy around the table, and they don't even realise they are taking part. Even she is implicated. Thomas knows she won't walk away, not now, not while the wolves are out and in danger, which amounts to capitulation. (TWB, 412-414.)

Harvinaislaatuisten etuoikeutetusta ja varakkaasta jaarlista näytetään laskelmoiva puoli Rachelin fokalisoimana. Rachel päätelee Penningtonin itsensä vapauttaneen sudet aidatulta alueelta. Jaarlin toimijuus etäännytetään teoksen keskivaiheilla, hän ei ota osaa päivittäiseen työhön tai vaikuta järin kiinnostuneelta (TWB, 321) susien asioista, mutta Rachelin kautta kuvatussa lainatussa kohdassa Penningtonin toimijuus on taas hyvin vahvaa. Varakkuutensa, visioidensa, yhteiskunnallisen asemansa ja yhteyksiensä avulla jaarli on mahdollistanut susien tuomisen Iso-Britanniaan ja heidän toimijuutensa rajatulla alueella. Aivan suoranaista tunnustusta tai kuvausta Penningtonin syylistymisestä susien vapautukseen teoksessa ei tarjota, mutta yllä olevassa lainauksessa siihen viitataan vahvasti. Mahdollisuus tehdä tällaisia valintoja – päästää omavaltaisesti pitkään poissa olleita suurpetoja vapaaksi, vaatii suuria poliittisia ja taloudellisia pääomia riskinotosta ja jännityksen hakemisesta puhumattakaan. Penningtonin poikkeuksellinen asema artikuloidaan teoksessa myös suoraan: "No other individual in the country was in a position to do what he has done. He is an accelerant in the world. An environmentalist, a master tactician, and a spoilt child." (TWB,

425.)

Susien ympäristö muuttuu, kun heidät päästetään vapaaksi suojatusta aitauksestaan. Heidä kohtavat uudet uhkat, lähinnä inhimilliset, ja toisaalta heidän toimintansa rajoittuu vähemmän.

Skotlannin vastaitseenäistynyt valtio ottaa susilauman suojelukseensa. Toimintaa leimaa tieteellisyys, byrokraattisuus mutta kuitenkin suurempi joustavuus kuin rajan eteläpuolella. Rachel esittää susien puolesta pääministerille puhuessaan argumenttina esimerkiksi hallitsemattomasti lisääntyneet ja sen myötä epäterveet peurakannat, joihin tieteilijä implikoi susilauman tai useammankin vaikuttavan tervehdyttävästi. Vuoden mittaan Pennington on vierailut usein Skotlannissa, ja sinuttelu uuden pääministerin kanssa korostaa tuttavallisia välejä vallanpitäjään:

Sitting at the head, leafing through papers and ignoring everyone, the Scottish Prime Minister, Caleb Douglas, and next to him his new environment minister. Douglas glances up.

Evening, Thomas.

Hello, Caleb. I do appreciate you seeing us at short notice.

[–] Needs must. This is a live issue, unfortunately.

[–] There is a particular site that many ecologists believe suitable for a wolf populations, she explains, an 'abandoned area' where farming has failed, European subsidies have been stopped, and re-wilding is possible. [–] This and other areas in the Highlands could support three or four packs. [–] The Highland deer population is once again out of control.

[–] She speaks for barely three minutes. The only protest, from the Farmers' Association representative, who says he cannot allow a new predator to ruin the old, cherished industries, is quashed by Douglas.

Stop your twittering, man, and let her finish. And you really should update your definition of ruin. The state of your hillsides after years of little yellow teeth bloody mowing them!

[–] The minister [–] efficiently speeds through his agenda. Recent polls on the reintroduction of larger species have been favourable, in towns as well as in the countryside. There will be a public consultation, but for now a quick-acting environmental grip is being granted, and there will be a three-year authorised study, the same as for the escaped Tay beavers. Long-term protected status may follow. It is just as Thomas predicted. Rachel exhales quietly, feels her shoulders untense. The pack has been granted amnesty, which is not to say she wholly trusts Caleb Douglas. (TWB, 420-421.)

Byrokrania vaikuttaa sujuvan sutjakkaasti, paljon sujuvammin kuin vanhassa Englannissa. Käy kuten Thomas on ennakoanut, sudet saavat turvapaikan Skotlannista, aluksi kolmeksi vuodeksi, myöhemmin kenties pysyvästi. Toimijuus näyttäytyy monimuotoisena: toisaalta susia suojellaan ja suojelun yhteydessä tehdään tutkimusta, toisaalta sudet näytetään teoksen maailmassa ekosysteemiä muuttavana, tervehdyttävänä voimana. Tällainen toimijuus liittyy suteen lajina, oletukseen siitä että sudet metsästävät peuroja saaliikseen ja valikoivat usein heikompia yksilöitä. Kuitenkin tällaisella byrokraattisella yhteiskunnan ylätasolla liikuttaessa sudet eivät näyttäyty yksilöinä, vaan lajinsa edustajina, luonnonvoiman kaltaisina.

Sudet vaikuttavat paitsi välittömään ympäristöönsä, myös mahdollisesti tuovat ihmisille taloudellista tuloa ekoturismien kautta (TWB, 422). Taloudellisesti epävakaa itsenäistymisen aikakauden aikana myös tällainen kannustin näyttäytyy houkuttelevana susien suojeluun – eikä suoraviivaiseksi kuvattu Skotlannin pääministeri väliä kuunnella viljelijäyhdistyksen viestintuojan varoituksia vanhan elinkeinon tuhoutumisesta. Rachel osoittaa susille tieteellisellä vakuuttavuudellaan sopivaksi ”hylätyn” alueen, jossa elinkeinorakenne on luhistunut ja jossa vallitsee jonkinlainen toimijuustyhjiö, jonka susilauma voisi ilman kohtuutonta harmia täyttää.

Jaarli, poliitikko Thomas Pennington aktivoi myös, joskin humoristisesti, nationalistisen käytön sudelle uuden kansakunnan ikonina: ”This will suit Douglas very nicely, Thomas says. A new icon for a new nation. I wouldn’t be surprised if the wolf ends up on the Scottish flag.” (TWB, 423-424.)

Teoksessa toteutuu allegorinen ja synkroninen rinnakkaistarinoiden käyttö: sudet vapautuvat samanaikaisesti kun Skotlanti itsenäistyy Iso-Britannian alamaisuudesta. Näin teoksen rakenteessa kytketään samanaikaisuuden kautta yhteen tapahtumat, joilla ei välttämättä ole mitään yhteyttä. Synkronisuus vahvistaa jaarli Penningtonin syyllisyyttä susien laittomaan vapautumiseen. Valtaapitävä jaarli vapauttaa sudet tarkoituksellisesti juuri tietynä poliittisen murroksen hetkenä, jotta lopulliselle palauttamiselle olisi otollisimmat

poliittiset olosuhteet. Poliittinen valta ja taloudelliset resurssit ovat susihankkeelle kaikki kaikessa: ilman niitä näin megalomaaninen hanke ei voisi edes tulla kuvitelluksi. Teos kommentoi, joskaan ei kaikkein kärkevimmin, brittiläisen yhteiskunnan epätasa-arvoisuutta. Valtavat maa-alueet vaativa susien villi tarha asettuu historialliseksi allegoriaksi feodaaliyhteiskunnan aatelisten yksityisille metsästyksalueille.

6 Johtopäätökset

Olen tarkastellut pro gradu -tutkielmassani suden toimijuutta Sarah Hallin romaanissa *The Wolf Border*. Tutkielmassani olen keskittynyt erityisesti aineellisiksi susiksi mieltämieni tekstuaalisten konstruktioiden toimijuuksien tutkimiseen, kuvailuun ja analysointiin myyttisten susikuvien tarkastelun sijaan. Rajauksen perusteena on ollut se, että myyttiset susikuvat eivät niinkään kuvaa ei-inhimillisiä eläimiä, vaan kuorruttavat tai korvaavat heidät inhimillisillä merkityksillä. Myyttisiin susikuviin keskittyminen kiinnittäisi siis huomion lähinnä inhimillisiin merkityksiin. Vaikka aineelliset susikuvat sijaitsevatkin inhimillisen merkityksenannon piirissä, ovat ne kohteilleen uskollisempia ja auttavat havainnoimaan, kuinka luonnehdimme ei-inhimillisiä, mitä yhteistä meillä on ei-inhimillisten kanssa ja miten osa materiasta niin ihmisessä kuin esimerkiksi sudessakin on mahdotonta tietää tai kerronnallistaa. Romaani itsessään kannustaa tällaiseen tutkimusotteeseen, sillä teos kirjailijan muun tuotannon tapaan reflektoi ei-inhimillistä inhimillisessä, korostaa ruumiillisuutta ja luontokeskeistä näkökulmaa sekä kuljettaa usein kerrontaa runsaalla koruttoman, karun kauniin ympäristön kuvauksella.

Tutkimukseni motiivina ja alulle panevana voimana toimivat lukukokemukset, joissa toistuivat ei-inhimillisten eläinten symbolinen tai approprioiva käyttö. Etenkin lapsena ja nuorena luin paljon myyttisiä eläinkuvauksia, joissa eri eläinlajit oli monesti määritelty tietynlaisiksi: kettu oli ovela, susi julma ja pöllö viisas. Tämä herätti minussa lukijana paitsi kritiikkiä, myös kiinnostusta löytää muunlaisia kuvauksia ei-inhimillisistä. Niin ikään suomalainen susikeskustelu ja luonnon arvon määrittely julkisuudessa ovat toimineet innoituksena tutkimukselleni.

Tutkimuksessani olen hyödyntänyt paitsi luonto- ja susikirjallisuuden tutkimusperinteitä, myös ekokriittisiä ja posthumanistisia teorioita sekä metodologiassa toimijaverkkoteoriaa ja sen sisarteorioita. Metodologisena työkalupakkina olen käyttänyt myös narratologian käsitteistöä.

The Wolf Border valikoitui tutkimuskohteekseni teoksen sisältämien runsaiden ja monimuotoisten susikuvausten vuoksi. Ensimmäistä lukukokemusta värittänyt kokemus jonkinlaisesta elävien olentojen kuvaamisen ”tasapäisyydestä”, vaikka teoksen näkökulma onkin vahvasti yh-

teiskunnallinen ja sudet toimivat inhimillisten valtiorakennelmien sisällä. Romaanissa on nähtävissä paitsi posthumanistinen ei-inhimillinen toimijuus, myös mielenkiintoisella tavalla susikuvien historia romaanin kuvaamissa yleisön ja median kommentteissa.

Olen tarkastellut aineellisten susien toimijuuksia kohdeteoksessani useasta näkökulmasta: inhimillisen ja ei-inhimillisen toimijuuden läheisen suhteen, riippumattomuutta lähestyvän ei-inhimillisen toimijuuden, tilallisuuden sekä vallan ja inhimillisen yhteiskunnallisuuden kautta. Teoksessa kuvatut ei-inhimilliset toimijuudet, aineelliset sudet mukaan lukien, sijoittuvat laajaan ja monikerroksiseen toisiinsa vaikuttavien toimijuuksien verkostoon. Teoksessa artikuloidaan esiin ja reflektoidaan useita inhimillisen ja ei-inhimillisen toimijuuden ja rinnanelon kysymyksistä, esimerkiksi ihmisten taipumusta nimetä ei-inhimillisiä eläimiä ja suhtautua näihin vanhemmuuden näkökulmista, kesyyntymistä, ”villinä pitämistä” ja uudelleenvilliinnyttämistä (re-wilding), elinympäristöjen rajaamista, sirpaloitumista ja muutosta inhimillisten toimesta, ”villin” byrokraattisuutta ja yhteiskunnallisten prosessien vaikutusta ei-inhimillisiin toimijoihin. Teos kuvaa myös ei-inhimillisten vaikutusta toisiinsa ja inhimillisiin toimijoihin, tarhatut sudet esimerkiksi muuttavat paikalliset saksanhirvet huomattavasti aiempaa ”villimmiksi” ja päästyään vapautteen kokonaiset metsät ovat teoksen kerronnan mukaan ”muuttuneita”.

The Wolf Borderin sudet ovat pääosin aineellisiksi määrittelemiäni susikuvia. He metsästävät yhteistyössä, lisääntyvät tiettyinä aikoina vuodesta, aistivat maailmaa tarkasti kuten me ihmiset usein ajattelemme heidän aistivan, pärjäävät vaihtelevissa, äärimmäisissäkin ympäristöissä ja oppivat uusia taitoja. Annerdalen aitaukseen tuodut sudet eivät kuitenkaan vaikuta erityisen yksilöllisiltä fyysisiä ominaisuuksia lukuun ottamatta. Susien kognitiota ja päätöksentekoa kuvataan ulkopuolelta, yleensä eläintieteilijähahmo Rachelin fokalisoimana. Heidän näytetään arvioivan, päättelevän ja prosessoivan havaintoja. Heidän artikuloidaan toimivan jollain tapaa historian ulkopuolella, ja heidän muistiaan kuvataan hieman valikoivasti: välillä sudet tuntuvat unohtavan aiemman kesyyntymisensä ja ihmisten aiheuttamat traumaattiset vammautumiset, toisissa kohdissa susiyksilöt taas oppivat soveltamaan uusia osaamisiaan. Suurimmaksi osaksi sudet eivät tee itsenäisiä päätöksiä, mutta tällaisiakin hetkiä teoksessa

on. Sudet ovat usein kerronnallistamatonta materiaa: heidän mielenliikkeitään ei edes pyritä kuvaamaan ei-inhimillistä monimuotoisuutta tyypistävien diskurssien kautta.

Tutkielmassani olen havainnut, että teoksen narratiivisen rakenteen sisältämät yhtäaikaisuudet, vaikuttavat teoksen aineellisten susien toimijuuteen rakenteellisella tasolla tehden näistä vahvemmin inhimillisen kerronnan välineitä. Romanin päähenkilö Rachel kertoo työskentelevänsä ”susien kanssa”, asettaen itsensä pikemminkin susien tasolle heidän kollegakseen yläpuolisen tutkija- tai suojelijaposition sijaan, vaikka kertomuksen edetessä aktualisoituvat tapahtumat kuten susien maahantuonti, kuljetus ja näille tehtävät lääketieteelliset toimenpiteet näyttävätkin valtasuhteen epätasa-arvoisena. Teoksessa on kohtia, joissa ihmiset saavat susimaisia piirteitä ja nämä piirteet näyttäytyvät ihailtavina. Suden toimijuus laajenee heidän ulkopuolelleen, ja yksittäiset ihmiset saavat suden positiivisilla piirteillä laajennettua toimijuutta.

Lähteet

Kohdeteos

Hall, Sarah 2015. *The Wolf Border* [=TWB]. London: Faber & Faber Limited.

Tutkimuskirjallisuus

Bennett, Jane 2010. *Vibrant matter. A Political Ecology of Things*. Durham: Duke University Press.

Bennett, Jane 2020. *Materian väre. Olioiden poliittinen ekologia. (Vibrant Matter. A Political Ecology of Things, 2010)*. Käännös: Tapani Kilpeläinen ja Eurooppalaisen filosofian seura ry. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry / niin & näin.

Cottrell, Anna 2019. The power of love: from feminist utopia to the politics of imperceptibility in Sarah Hall's fiction. *Textual practice* 33 (4), s. 679–693.

Chambers, Claire Gail & Watkins, Susan 2015. Writing Now. Teoksessa Eagleton, Mary & Parker, Emma, (toim.) *The History of British Women's Writing, 1970–Present. The History of British Women's Writing*. s. 245–265. Palgrave Macmillan, London.

de Certeau, Michel. 2013. *Arkipäivän kekseliäisyys 1: tekemisen tavat. (L'inventions du quotidien – 1. Arts de faire, 1990)*. Käännös: Tapani Kilpeläinen ja Eurooppalaisen filosofian seura ry. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry / niin & näin.

Dwiartama, Angga. ja Rosin, Christopher. 2014. Exploring agency beyond humans: the compatibility of Actor-Network Theory (ANT) and resilience thinking. *Ecology and Society* 19 (3).

Beaumont, Alexander, Elke D'Hoker. 2022. *Sarah Hall: Critical Essays*. Canterbury: Gylphi Limited.

Clark, Alex 2015. The Wolf Border by Sarah Hall review – in search of wilderness. *The Guardian*.

<https://www.theguardian.com/books/2015/apr/01/the-wolf-border-by-sarah-hall-review>

(31.5.2023)

Coren, Stanley 2012. How Many Dogs Are There In the World? *Psychology Today* 19.9.2012.

<https://www.psychologytoday.com/blog/canine-corner/201209/how-many-dogs-are-there-in-the-world> (15.10.2021)

Glotfelty, Cheryll 1996. Introduction: Literary Studies in an Age of Environmental Crisis. Teoksessa Glotfelty, Cheryll & Fromm, Harold (toim.), *The Ecocriticism Reader : Landmarks in Literary Ecology*. s. xv–xxxvii. Athens, Georgia: University of Georgia Press.

Ilomäki, Henni & Lauhakangas, Outi (toim.) 2002. *Eläin ihmisen mielenmaisemassa*. Helsinki: SKS.

Isomäki, Risto 2021. *Ruoka, ilmasto ja terveys*. Helsinki: Into.

Katholieke Universiteit Leuven 2020. *Sarah Hall: A Two-Day International Conference*. Leuven.

<https://www.arts.kuleuven.be/english-literature/events/sarah-hall-a-two-day-international-conference> (16.5.2023)

Karkulehto, Sanna, Koistinen, Aino-Kaisa, Varis, Essi (toim.) 2020. *Reconfiguring Human, Non-human and Posthuman in Literature and Culture*. New York: Routledge.

Kortelainen, Jarmo. Epäpuhtaat liittoumat. Luonto ja tila maantieteellisessä toimijaverkkoajattelussa. Teoksessa: Lehtinen, Ari Aukusti (toim.): *Maantiede, tila, luontopolitiikka. Johdatus yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen*, s. 35–54. Joensuu: Joensuu University Press, 2005.

Lahtinen, Toni, Lehtimäki, Markku 2008. Johdatus ekokriittiseen kirjallisuudentutkimukseen. Teoksessa Lahtinen, Toni, Lehtimäki, Markku (toim.), *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. s. 7–30. Juva: WS Bookwell Oy.

Law, John 2009. Actor Network Theory and Material Semiotics. Teoksessa Turner, Bryan S. (toim.) *The New Blackwell Companion to Social Theory*. s. 141–158. Hoboken: Wiley-Blackwell.

Lea, Daniel 2016. *Twenty-first-century fiction: Contemporary British voices*. Twenty-first-century fiction. Manchester: Manchester University Press.

Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.) 2016. *Posthumanismi*. Eetos-julkaisuja 15. Turku: Painesalama Oy.

Lopez, Barry Holstun. 1978. *Of Wolves and Men*. New York: Scribner.

Mealing, Lotti 2014. The Mermaid as Postmodern Muse in Sarah Hall's *The Electric Michelangelo*. *Contemporary Women's Writing* 8 (2), s. 223–240.

Norgaard, Kari Marie & Reed, Ron 2010. Salmon Feeds Our People: Challenging Dams on the Klamath River. *Conservation International*.

Raipola, Juha. Unnarratable Matter. Emergence, Narrative, and Material Ecocriticism. Teoksessa Karkulehto, Sanna, Koistinen, Aino-Kaisa, Varis, Essi (toim.) 2020. *Reconfiguring Human, Nonhuman and Posthuman in Literature and Culture*. New York: Routledge.

Raipola, Juha 2015. *Ihmisen rajoilla: Epävarma tulevaisuus ja ei-inhimilliset toimijuudet Leena Krohnin Pereat munduksessa*. Tampere: Tampere University Press.

Raipola, Juha. Inhimilliset ja postinhimilliset tulevaisuudet. Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.) 2016. *Posthumanismi*. Eetos-julkaisuja 15. Turku: Painosalama Oy.

Robisch, S. K. 2009. *Wolves and the Wolf Myth in American Literature*. Reno: University of Nevada Press.

Tieteen termipankki: Kirjallisuudentutkimus: lähiluku.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:lähiluku>. (12.6.2023)

Vice, Sue 2017. 6. Sarah Hall: A New Kind of Storytelling. Teoksessa Acheson, James (toim.). *The Contemporary British Novel Since 2000*. s. 70–78. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Walezak, Émilie 2018. Landscape and Identity: Utopian/Dystopian Cumbria in Sarah Hall's *The Carhullan Army*. *Critique: Studies in Contemporary Fiction* 60 (1), s. 67–74.

Walezak, Émilie 2019. The Significance of Cumbria in Sarah Hall's First Novel, *Haweswater*. *Études britanniques contemporaines*, 55.

Yang, Karen Ya-Chu 2018. Restoring Life: Carnivore Reintroduction and (Eco)Feminist Science in Sarah Hall's *The Wolf Border*. *Women's Studies* 47 (8), s. 829–844.